

Utredning av boklovens bestemmelser om fastpris på lærebøker i høyere utdanning og fagbøker for profesjonsmarkedet

Foto: Credit: imaginima / iStock

Forord

På oppdrag for Kultur- og likestillingsdepartementet (KUD) har Menon Economics i samarbeid med TSL Analytics kartlagt og analysert hvordan boklovens bestemmelser om fastpris virker i markedene for lærebøker i høyere utdanning og fagbøker i profesjonsmarkedet.

Ansvarlig for prosjektet hos Menon har vært Kristoffer Midttømme, mens Erika Karttinen har vært prosjektleder. Karen Ruud Berg og Andreas Becker Cappelen har vært prosjektmedarbeidere. Tore Slaatta (TSL Analytics) og Helge Rønning (TSL Analytics) har vært ekspertressurser. Leo A. Grünfeld har vært kvalitetssikrer.

Vi takker KUD for et spennende oppdrag. Vi takker også alle intervjuobjekter for gode innspill underveis i prosessen.

August 2026

Kristoffer Midttømme
Prosjektansvarlig
Menon Economics

August 2026

Erika Karttinen
Prosjektleder
Menon Economics

Om Menon Economics

Menon Economics analyserer økonomiske problemstillinger og gir råd til bedrifter, organisasjoner og myndigheter. Vi er et konsultentselskap som opererer i grenseflatene mellom økonomi, politikk og marked.

Menon kombinerer samfunns- og bedriftsøkonomisk kompetanse innenfor fagfelt som samfunnsøkonomisk lønnsomhet, verdsetting, nærings- og konkurranseøkonomi, strategi, finans og organisasjonsdesign. Vi benytter forskningsbaserte metoder i våre analyser og jobber tett med ledende akademiske miljøer innenfor de fleste fagfelt.

Les mer om vårt arbeid på menon.no

Om TSL Analytics

TSL Analytics er et uavhengig utrednings- og konsulentbyrå for bedrifter, organisasjoner og myndigheter i kultur- og kunnskapsfeltene, ledet av Tore Slaatta (professor, dr. polit). Selskapet designer og gjennomfører analyser og utredninger med høye krav til vitenskapelighet og etiske standarder.

Les mer om vårt arbeid på tslanalytics.com

Om Kultur- og likestillingsdepartementet

Kultur- og likestillingsdepartementet (KUD) har ansvar for den statlige politikken og forvaltningen på områdene kultur, likestilling og diskriminering, opphavsrett, medier, idrett, frivillig virksomhet, pengespill og lotteri. Departementet arbeider med å utvikle rammevilkår, virkemidler og politikk som skal legge til rette for et mangfoldig kulturliv, et åpent og velfungerende mediemarked, bred deltakelse i idrett og frivillighet, samt et likestilt samfunn fritt for diskriminering.

Innhold

Om Menon Economics	2
Innhold	3
Sammendrag	4
1 Innledning og bakgrunn for oppdraget	5
1.1 Om oppdraget og Stortingets anmodningsvedtak	5
1.2 Bakgrunn og formål med bokloven og fastprisen	6
1.3 Metode	6
1.4 Leseveiledning	7
2 Fastprisen som virkemiddel	9
2.1 Regulering av fastpris i bokloven	9
2.2 Effekter av fastprisen basert på økonomisk teori	10
3 Utvikling og utfordringsbilde i markedene for fag- og lærebøker	12
3.1 Utvikling i pensum	12
3.2 Utvikling i studentenes lesevaner	16
3.3 Markedsutvikling i det norske fag- og lærebokmarkedet	17
3.4 Utviklingstrekk i andre land	24
4 Vurdering av fastprisens virkninger i dag	27
4.1 Fastpris sikrer flere campusbokhandlere og bedre tilgang til pensum uavhengig av studiested	27
4.2 Fastpris gir mer forutsigbar inntjening slik at forlagene investerer i norske fag- og lærebøker	32
4.3 Fastpris sikrer at flere lærebøker finnes på norsk, også i små fag	33
4.4 Fastpris gir mer forutsigbar inntjening for forfattere	36
4.5 Fastpris hindrer digital innovasjon i fag- og lærebokmarkedet	37
5 Vurdering av alternative reguleringsmodeller for fagbøker og lærebøker	44
5.1 Fripris på digitale utgaver	44
5.2 Fastpris kun for papir i seks måneder	45
5.3 Valgfri fastpris	46
5.4 Fripris	47
6 Oppsummering og anbefaling	48
6.1 Oppsummering av markedsutvikling og vurdering av alternative reguleringsmodeller	48
6.2 Forskjeller mellom lærebøker for høyere utdanning og fagbøker for profesjonsmarkedet	49
6.3 Potensielle utilsiktede virkninger	49
6.4 Anbefaling	50
Referanseliste	53
Vedlegg: Intervjuguider	57
Campusbokhandlere	57
Forlag	57
Universitetsbibliotek	58

Sammendrag

Bokloven trådte i kraft 1. januar 2024 og innførte obligatorisk fastpris i tolv måneder for lærebøker i høyere utdanning og fagbøker for profesjonsmarkedet (bokgruppe 2). I forbindelse med behandlingen av loven ba Stortinget regjeringen vurdere om regelverket bør endres slik at disse bøkene i større grad kan inngå i digitale læringstjenester i fastprisperioden, og om det bør innføres mer fleksible fastprisløsninger. På oppdrag fra Kultur- og likestillingsdepartementet har Menon Economics sammen med TSL Analytics vurdert hvordan fastprisen virker for forfattere, forleggere, bokhandlere og forbrukere, og analysert konsekvensene av fire alternative reguleringsmodeller: fripris, valgfri fastpris, fripris på digitale utgaver og fastpris kun for papir i seks måneder.

Analysen viser at markedene for fag- og lærebøker er under strukturelt press. Omsetningen av fysiske bøker har falt over tid, antallet nye titler er redusert og norskandelen på pensum synker i flere fag. Campusbokhandlerne har vært rammet av nedleggelser, og nedgangen i markedet bekreftes av samtlige aktører i bransjen. Samtidig tar studenter og særlig profesjonsutøvere i økende grad i bruk digitale læringsressurser. I profesjonsmarkedet har det vokst frem flere norske digitale plattformer som eies av forlagene, mens norske digitale løsninger foreløpig er mindre utbredt i lærebokmarkedet. Etter vår vurdering skyldes utfordringene i markedene for fag- og lærebøker først og fremst strukturelle utviklingstrekk som digitalisering, internasjonalisering og endrede studentvaner, snarere enn fastprisreguleringen i seg selv.

Fag- og lærebokmarkedet skiller seg fra allmennmarkedet, men også de to undergruppene er ulike. For lærebøker i høyere utdanning er den fysiske distribusjonen gjennom campusbokhandlerne fortsatt viktig, mens markedet for fagbøker i profesjonsmarkedet i større grad preges av digitale tilgangsløsninger. Forskjellen mellom markedene skyldes både at det er svært ulikt hva som driver etterspørselen i hvert marked og at markedene har ulike brukergrupper med ulike behov. Vi vurderer likevel at en differensiert regulering av de to undergruppene kan gi insentiver til strategisk klassifisering av utgivelser, og man bør derfor være varsom med å regulere dem ulikt.

Av de alternative modellene innebærer fripris den største endringen og kan svekke forutsigbarheten i verdikjeden. Valgfri fastpris vil i praksis føre til fripris for en stor andel av utgivelsene. Modellene fripris på digitale utgaver og fastpris kun for papirutgaver i seks måneder innebærer begge at en mindre del av markedet omfattes av fastprisreguleringen enn i dag. Modellene kan gi større fleksibilitet for digitale læringsressurser og tilgangsløsninger, uten at det reduserer fastprisens betydning som virkemiddel i det fysiske markedet i like stor grad som generell eller valgfri fripris for hele bokgruppe 2.

Vi anbefaler å innføre fripris på digitale utgaver i fag- og lærebokmarkedet, avgrenset til e-bøker, samtidig som fastpris videreføres for andre formater som lyd- og papirbøker. Etter vår vurdering balanserer denne modellen hensynet til digital innovasjon mot de litteraturpolitiske målene for fysiske bøker. Mens digitale abonnementstjenester i allmennmarkedet i hovedsak er knyttet til lydbøker, gjelder behovet for økt fleksibilitet i fag- og lærebokmarkedet primært skriftlig digitalt innhold og tjenester basert på dette. En avgrensning til e-bøker vil derfor i større grad treffe behovet for digital innovasjon i fag- og lærebokmarkedet, samtidig som risikoen for uønskede tilpasninger mot allmennmarkedet reduseres.

Vi anbefaler i tillegg at det vurderes endringer i bokforskriftens bestemmelser om pakking, slik at fysiske bøker og tilhørende digitale ressurser kan tilbys samlet. Samtidig understreker vi at endringer i fastprisreguleringen alene neppe er tilstrekkelig for å snu utviklingen i markedet. Dersom man ønsker høyere måloppnåelse, vil det sannsynligvis kreve andre litteratur- og utdanningspolitiske virkemidler som ligger utenfor mandatet for denne utredningen.

1 Innledning og bakgrunn for oppdraget

Utredningen er gjennomført som svar på Stortingets anmodningsvedtak om å vurdere om lærebøker og fagbøker i større grad kan inngå i digitale læringstjenester i fastprisperioden, og om det bør innføres mer fleksible fastprisløsninger. Formålet er å vurdere hvordan fastprisordningen virker i markedene for lærebøker i høyere utdanning og fagbøker for profesjonsmarkedet, og hvilke konsekvenser alternative reguleringsmodeller kan ha for aktørene i markedet.

1.1 Om oppdraget og Stortingets anmodningsvedtak

I forbindelse med behandlingen av bokloven (lov om omsetning av bøker)¹ ble anmodningsvedtak nr. 798 (2022-2023) fattet. I anmodningsvedtaket ber Stortinget regjeringen vurdere om regelverket kan endres slik at lærebøker og fagbøker i større grad kan inngå i digitale læringstjenester også i fastprisperioden, og om det bør innføres mer fleksible fastprisløsninger i dette markedet. Anmodningsvedtaket reflekterer en uenighet i bransjen som kom til uttrykk allerede i høringen til bokloven, der flere påpekte at markedene for lærebøker og fagbøker skiller seg vesentlig fra allmennmarkedet. Denne utredningen skal danne et faglig og økonomisk beslutningsgrunnlag for denne vurderingen.

På oppdrag fra Kultur- og likestillingsdepartementet (KUD) har Menon, sammen med Tore Slaatta og Helge Rønning i TSL Analytics, gjennomført en økonomisk analyse av status og utvikling i markedet for norske lærebøker for høyere utdanning (bokgruppe 2.1) og fagbøker for profesjonsmarkedet (bokgruppe 2.2). Oppdraget innebærer en vurdering av hvordan fastprisordningen for disse bokgruppene virker for forfattere, utgivere, forhandlere og kundene. Det skal gjøres en vurdering av dagens vilkår for tilgjengeliggjøring av fagbøker og lærebøker i digitale læringstjenester og andre digitale tilgangsløsninger i fastprisperioden.

Vi har videre fått i oppdrag å skissere alternativer til dagens fastprisordning for de aktuelle bokgruppene og analysere de økonomiske konsekvensene av hvert alternativ for forfattere, utgivere, forhandlere og kunder. Analysen skal omfatte, men er ikke begrenset til, følgende scenarier:

- Fripris på digitale utgaver
- Valgfri fastpris
- Fastprisordning som kun gjelder papirformat i seks måneder
- Fripris på fagbøker og lærebøker

Oppdraget har vært avgrenset til bøker som omfattes av dagens boklov. Vi har derfor for eksempel ikke vurdert om importerte bøker også skal reguleres. Det samme gjelder for bøker på andre språk enn de som omfattes av bokloven² eller bøker som utgis av forlag som ikke er registrert i Norge.

---

¹ Lov om omsetning av bøker (bokloven) LOV-2023-06-16-64. Hentet [her](#).

² Bokmål, nynorsk, samiske språk eller de nasjonale minoritetsspråkene kvensk, romani og romanes

1.2 Bakgrunn og formål med bokloven og fastprisen

Bokloven ble vedtatt av Stortinget i juni 2023 og trådte i kraft 1. januar 2024. Loven er et litteraturpolitisk virkemiddel som etablerer et felles, lovfestet rammeverk for aktører i bokbransjen, med sikte på å understøtte kultur- og språkpolitiske mål. I proposisjonen til loven fremhevet departementet at lovforslaget bygget på eksisterende rammevilkår fra forskrift om unntak fra konkurranseloven § 10³ og bokavtalen⁴, men at lovfesting ville bidra til å gi mer stabile og like rammevilkår.⁵

Fastpris har over tid vært et sentralt litteraturpolitisk virkemiddel i Norge og Europa, begrunnet i de litteraturpolitiske målene om bredde, kvalitet, tilgjengelighet og språkpolitiske hensyn. Ordningen i Norge har i hovedsak vært utviklet med allmennmarkedet som referanse. Et sentralt virkemiddel i bokloven er obligatorisk fastpris i tolv måneder for nye bøker, inkludert lærebøker og fagbøker.⁶

Lovens formål er tydelig formulert i formålsbestemmelsen. Bokloven skal legge til rette for bredde, mangfold og kvalitet i litteraturen som utgis i Norge, og sikre god tilgang til denne litteraturen for alle i landet. Videre skal loven ivareta interessene til forfattere, oversettere, visuelle kunstnere og lesere, legge til rette for et mangfold av aktører, bidra til å fremme ytringsfrihet og kultur- og kunnskapsformidling, og styrke skriftkulturen for bokmål, nynorsk, samiske språk og nasjonale minoritetsspråk (kvensk, romani og romanes). Bokloven gjelder for omsetning av bøker på alle disse språkene, utgitt av norske utgivere og solgt gjennom norske forhandlere, men ikke salg til slutt kunder i en annen stat. Den omfatter omsetning av skjønnlitteratur, sakprosa, fagbøker for profesjonsmarkedet og lærebøker for høyere utdanning, uavhengig av publiseringsformat. Derimot er skolebøker til grunnskole og videregående skole i tillegg til bruktbøker unntatt fra loven.⁷

1.3 Metode

Utredningen gjør en helhetlig vurdering av hvordan fastprisen virker i markedene for lærebøker i høyere utdanning og fagbøker i profesjonsmarkedet. Vi har kombinert litteraturstudier, økonomisk teori, dokumentanalyser, intervjuer med sentrale aktører og analyser av kvantitative data.

1.3.1 Litteratur

Litteraturstudien omfatter forarbeidene og lovproposisjonen til bokloven, høringssvarene tilknyttet bokloven, relevante utredninger samt faglitteratur om bokmarkedet og fastprisordninger, både i Norge og i sammenliknbare land. Økonomisk teori er brukt som rammeverk for å forstå hvilke effekter fastpris vurderes å ha.

1.3.2 Intervjuer

Vi har gjennomført 15 intervjuer og samtaler av ulikt omfang med et bredt utvalg av aktører, blant annet forlag, bokhandlere, bransjeorganisasjoner og representanter for universiteter og bibliotek. Intervjuene er gjennomført semistrukturert, som innebærer at det er benyttet en overordnet intervjuguide med forhåndsdefinerte temaer og spørsmål, men at rekkefølge og oppfølgingsspørsmål har variert etter hva informantene har vektlagt og bidratt med. Dette gir rom for at nye og relevante

---

³ Nærings- og fiskeridepartementet (2014). Forskrift om unntak fra konkurranseloven § 10 for samarbeid ved omsetning av bøker. Hentet [her](#).

⁴ Bokhandlerforeningen (2017). Bokavtalen (avtaletekst). Hentet [her](#).

⁵ Kultur- og likestillingsdepartementet. (2023). Prop. 82 L (2022–2023) Lov om omsetning av bøker (bokloven). Hentet [her](#).

⁶ Kultur- og likestillingsdepartementet (2023). Lov om omsetning av bøker (bokloven). Hentet [her](#).

⁷ Kultur- og likestillingsdepartementet (2023). Lov om omsetning av bøker (bokloven). Hentet [her](#).

perspektiver kan komme frem underveis, samtidig som samtalene dekker de samme hovedtemaene på tvers av intervjuene.

Tabell 1-1: Oversikt over informanter vi har intervjuet i utredningen.

Aktør	Kategori
OsloMet - universitetsbibliotek	Bibliotek
Universitetet i Bergen - universitetsbibliotek	Bibliotek
Universitetet i Tromsø - universitetsbibliotek	Bibliotek
Akademika	Bokhandler
Bokhandlerforeningen	Bokhandler
Norli	Bokhandler
Studentsamskipnaden Sørøst-Norge - bokhandel	Bokhandler
Allvit	Digital brukerplattform
Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening	Forfattere
Cappelen Damm Akademisk	Forlag
Fagbokforlaget (Vigmostad & Bjørke)	Forlag
Forleggerforeningen	Forlag
Gyldendal Akademisk	Forlag
Universitetsforlaget (Aschehoug)	Forlag
Kopinor	Opphavsrett

1.3.3 Data og statistikk

De kvantitative kildene omfatter forlags- og omsetningsstatistikk fra Forleggerforeningen og Fagbokforlaget, statistikk om antall bokhandlere fra Bokhandlerforeningen, bibliotekstatistikk for fag- og forskningsbibliotek innsamlet av Nasjonalbiblioteket⁸ og data mottatt fra Bokbasen og ed-tech-selskapet Ginntech. Forutsetninger og beskrivelser tilknyttet datagrunnlaget er omtalt løpende der tallene presenteres.

1.4 Leseveiledning

Rapporten er strukturert i seks kapitler.

Kapittel 1 beskriver bakgrunnen for oppdraget, Stortingets anmodningsvedtak, boklovens formål og metodene som er benyttet i utredningen.

Kapittel 2 redegjør for fastprisordningen slik den er regulert i bokloven og bokforskriften, og gjennomgår sentrale teoretiske argumenter for og mot fastpris som virkemiddel.

Kapittel 3 beskriver utviklingstrekk og utfordringer i markedene for lærebøker i høyere utdanning og fagbøker for profesjonsmarkedet, herunder digitalisering, internasjonalisering, utviklingen i pensum og markedsforholdene i Norge og andre land.

Kapittel 4 vurderer hvordan fastprisordningen virker i dag, med særlig vekt på betydningen for campusbokhandlere, forlag, forfattere, norsk fagspråk og digital innovasjon.

⁸ Statistikken er åpent tilgjengelig her: [Fag-og-forskningsbibliotekstatistikk-2024-Radata.xlsx](#)

Kapittel 5 analyserer alternative reguleringsmodeller for fagbøker og lærebøker, herunder fripris på digitale utgaver, fastpris kun for papir i seks måneder, valgfri fastpris og fripris.

Kapittel 6 oppsummerer hovedfunnene i utredningen, vurderer mulige utilsiktede virkninger og presenterer Menons anbefaling.

2 Fastprisen som virkemiddel

2.1 Regulering av fastpris i bokloven

Fastpris er et sentralt virkemiddel i bokloven. Loven pålegger utgiver å fastsette en bindende utsalgspris til sluttkunde for hvert publiseringsformat av en bok. Dette betyr at samme tittel kan ha separate fastprisperioder for ulike formater, for eksempel papirbok og e-bok, avhengig av når hvert format lanseres. Fastprisen gjelder i tolv måneder for hvert format fra første gang formatet utgis. Samtidig åpner loven for at utgiver kan forlenge fastprisperioden med inntil sju år for «særlig ressurskrevende utgivelser», mot å tilby forhandlerne full returrett. Videre inneholder bokloven også en særregel som er særlig relevant for digitale lærings- og tilgangstjenester: I fastprisperioden kan e-bøker og digitale lydbøker «bare omsettes ved eksemplarsalg». Dette innebærer at nye e-bøker og digitale lydbøker med fastpris ikke kan distribueres i strømmetjenester før fastprisperioden for det aktuelle formatet er utløpt.⁹

Detaljregler om rabatter og visse salgsformer er lagt til bokforskriften, som trådte i kraft samtidig med loven 1. januar 2024. Det er særlig fire forskriftsbestemmelser som er relevante for denne utredningen:¹⁰

- § 6 oppgir at utgiver kan sette en fastpris på reelle nyutgivelser av en bok. For å regnes som en reell nyutgivelse, må det ha funnet sted en vesentlig endring av boka. Det presiseres i forskriften at en ny utgivelse med mindre endringer ikke vil være en reell nyutgivelse.
- § 2 åpner for at bibliotek, inkludert universitets- og høyskolebibliotek og andre offentlig tilgjengelige fagbibliotek, kan få inntil 20 prosent rabatt på bøker med fastpris.
- § 3 åpner også for kvantumsrabatter til sluttkunde, som ikke inkluderer biblioteker, ved samtidig kjøp av mange eksemplarer. Ved kjøp av 50–200 eksemplarer er det lov å gi 20 prosent rabatt, mens det er lov å gi fri rabatt over 200 eksemplarer.
- § 4 oppgir at utgivere og forhandlere av fagbøker for profesjonsmarkedet og lærebøker for høyere utdanning kan inngå avtaler om rabatt ved samtidig salg av ulike publiseringsformater av samme bok med fastpris.

Samtidig tydeliggjør forskriften § 5 regler knyttet til indirekte prisreduksjon og pakking av produkter:

- Bøker med fastpris kan ikke gis bort av utgiver eller forhandler.
- Bøker med fastpris kan ikke inngå i opptjening av lojalitets- eller bonusprogram for slutt kunder tilbudt av forhandler.
- Forhandlere kan ikke tilby pakker der andre bøker, produkter eller tjenester inngår i tillegg til bøker med fastpris.

Bokloven har også noen bestemmelser med utsatt ikrafttredelse. Lovens § 7 om plikt til å tilby og levere digitale lydbøker for eksemplarsalg trådte i kraft 1. januar 2025, mens § 12 om innkjøpsrabatt (avanseregulering) ennå ikke har trådt i kraft, i påvente av videre oppfølging.

---

⁹ Kultur- og likestillingsdepartementet (2023). Lov om omsetning av bøker (bokloven). Hentet [her](#).

¹⁰ Kultur- og likestillingsdepartementet (2023). Forskrift om omsetning av bøker (bokforskriften). Hentet [her](#).

Når det gjelder håndheving av bokloven, la KUD i forarbeidene til grunn at bokloven primært regulerer rammer for kontrakter og omsetning mellom private aktører, og vurderte derfor at domstolene var best egnet til å avgjøre tvister om etterlevelse.¹¹

2.2 Effekter av fastprisen basert på økonomisk teori

Fastpris på bøker innebærer at forlaget fastsetter en bindende videresalgspris som bokhandlerne må forholde seg til i en bestemt periode. I den økonomiske litteraturen omtales dette som bindende videresalgspriser, og er en form for vertikal binding mellom produsenter og distributører.¹²

Fastpris begrunnes i den økonomiske litteraturen med flere ulike argumenter. Et sentralt argument for fastpris i bokmarkeder er at den bidrar til å sikre tilgjengelighet i et spredt geografisk marked gjennom opprettholdelse av et fysisk bokhandlernetverk. Fastprisen beskytter detaljistmarginen og gjør det mulig for bokhandlere, særlig de mest utsatte i tynt befolkede områder, å overleve konkurransen fra høyvolumsaktører og digitale kanaler. Mathewson og Winter (1998) argumenterer for at antallet utsalgssteder i seg selv representerer en form for tjeneste. Med fastpris er det mindre sannsynlig at kundene kun benytter bokhandelen til informasjonsinnhenting, men likevel velger å kjøpe boken billigere et annet sted. En bokhandel med fastpris er sikret gevinsten av tjenesten selv. Den vil derfor være mer villig til å tilby tjenester, ettersom risikoen for handelslekkasje er lavere. I tråd med denne teorien finner Dearney og Feather (2002) i en analyse av overgangen fra fastpris til fripris i Storbritannia i 1995 at antallet fysiske bokhandlere ble redusert etter overgangen, men også at antallet biblioteker økte.

Et annet argument er at fastpris kan legge til rette for krysssubsidiering, der inntekter fra kommersielle bestselgere brukes til å finansiere små titler som ellers ikke ville vært lønnsomme å utgi. I praksis skal altså fastprisen gjennom denne mekanismen styrke forlagsøkonomien, slik at forlagene kan investere i en bredde av litteratur og ikke kun i bestselgere. Denne mekanismen forutsetter at bestselgere under fastpris prises høyere enn under fripris, og at forleggere som følge av fastprisordningen fører et bredere utvalg enn de ellers ville gjort. Foros og Kind (2012) argumenterer for at bindende videresalgspriser kan bidra til å øke antallet boktitler som tilbys (men muligens på bekostning av kvantum solgt). Argumentet om krysssubsidiering er imidlertid omstridt. Sammenhengen er teoretisk plausibel, men vanskelig å observere empirisk, og det er begrenset belegg i litteraturen for at slik krysssubsidiering finner sted.¹³

Videre argumenteres det basert på økonomisk teori for at fastpris kan dempe dobbeltmarginalisering, der selvstendige ledd i verdikjeden ellers ville satt priser som samlet sett er for høye for forbrukerne. Foros og Kind (2012) påpeker imidlertid at høy vertikal integrasjon i bokmarkedet svekker dette argumentets styrke, ettersom vertikalt integrerte aktører løser problemet internt.

Fastprisregulering har også potensielt negative virkninger. Det er mulig at fastpris bidrar til høyere priser på bestselgere, gitt at krysssubsidiering mellom bestselgere og andre titler skjer i praksis. Fastprisen kan i tillegg gjøre forlagenes prissetting mer transparent og dermed legge til rette for koordinering (Jullien & Rey, 2007). Videre kan fastpris forsinke inntreden av nye aktører og utviklingen av mer effektive distribusjonskanaler (Mathewson & Winter, 1998) (Canoy, 2006). Hva fastprisreguleringen samlet sett gjør med prisnivået, er dermed ikke entydig. Foros, Hjelmeng og Kind

---

¹¹ Kultur- og likestillingsdepartementet. (2023). Prop. 82 L (2022–2023) Lov om omsetning av bøker (bokloven). Hentet [her](#).

¹² Utdypes mer i «Vedlegg 1: Økonomisk Teori og Empiri» her: (Menon Economics, 2021).

¹³ Se for eksempel Canoy (2006), Monopolkommisjonen (2018) og Ringstad (2004).

(2014) viser at friprisnivået kun blir lavere enn fastprisnivået dersom konkurransen er sterkere i bokhandlerleddet enn i forlagsleddet.

For mer detaljer om utfyllende gjennomgang av teoretiske argumenter om fastprisens effekter, se Menon Economics' utredning av unntaket fra konkurranse-loven § 10 for samarbeid ved omsetning av bøker (2021).

3 Utvikling og utfordringsbilde i markedene for fag- og lærebøker

3.1 Utvikling i pensum

3.1.1 Digitalisering og internasjonalisering

Fagbokas utvikling i den internasjonale utdanningsindustrien har lenge vært fulgt med stor interesse fra utdanningsforskere, bokøkonomer og boksosiloger. Allerede i 2005 utga John B. Thompson boka *Books in the Digital Age* som var en analyse av det akademiske forsknings- og tekstbokmarkedet i Storbritannia og USA. Han oppsummerte situasjonen for fagboka i forskning og høyere utdanning i ni punkter (Thompson, 2005).

Thompson mente i 2005 at markedet for trykte tekstbøker ikke ville vokse, selv om det var et voksende antall kurs i stadig flere fag og et økende antall studenter. Den trykte pensumboka kom kanskje ikke til å forsvinne, men ville i økende grad inngå i undervisningspakker bestående hovedsakelig av digitalt innhold. Han forutså dermed at pensum heller ville bli distribuert digitalt via nettet enn gjennom fysiske bokhandlere. Thompson så samtidig for seg at det ville komme stadig flere digitale tjenester for kursadministrasjon, det vi i dag kaller plattformer og applikasjoner, som vil føre til at valg av pensum og organisering av undervisning mer og mer ble en administrativ oppgave, heller enn et faglig ansvar. Dette ville i neste omgang få pedagogiske konsekvenser med hensyn til hvordan undervisningen ble lagt opp. Spesielt ville hvordan pensum ble tilgjengeliggjort, og hva slags pensum som ble anbefalt og formidlet, bli endret. Dette ville igjen påvirke hvordan studentene kom til å lese pensum, mente Thompson, og forutså at studenters preferanser og lesevaner ville ledes fra omfattende og kostbare pensumbøker, over til nedlastbart og digitalt innhold.

20 år etter bokas utgivelse ser vi at situasjonen i lærebokmarkedet tilsvarer mye av det Thompson beskrev i 2005. I dag har store internasjonale tekstbokforlag utviklet skreddersydde, digitale undervisningspakker. Disse kan brukes på engelsk i mange land, også i Norge, men med KI og enkle redigeringer kan undervisningspakkene også oversettes og tilpasses ulike land og regioner. De norske forlagene møter derfor stadig sterkere konkurranse fra ressurssterke, internasjonale forlagskonsern, og møter samtidig økende konkurranse fra såkalte «ed-tech»-aktører. Også mindre, spesialiserte akademiske forlag og forskerforfattere med egne forlag konkurrerer med de tradisjonelle norske fagbokforlagene. I overgangen til mer digitalt tilgjengeliggjort pensum er også bibliotekene og bibliotekarene gitt en stadig viktigere rolle. Gjennom bibliotekene er artikler og bøker «i det fri» for studentene, enten fordi de er utgitt med åpen tilgjengelighet, eller fordi bibliotekene har kjøpt tilganger, som gjør at biblioteket kan gjøre dem tilgjengelige for studentene. Thompson forutså også hvordan kortere, digitale tekster ville komme til å bli viktigere på pensum, på bekostning av bøker. Dette ville igjen føre til at tidligere sammenhengende tekster ville bli stykket opp, eller «granulert».

Utgivelsen av lærebøker utvikler seg raskt i retning av digitale, interaktive og adaptive formater (Winslow, 2025). Digitale lærebøker integrerer tekst sømløst med formidling via andre multimediaformater som lyd og bilde. Digital formidling via proprietære plattformer åpner for umiddelbar tilgang, lavere kostnader og sanntidsoppdateringer. KI og dataanalyse muliggjør samtidig personalisert læring og datadrevet innholdsutvikling. Dette skjer nå i utviklingen av såkalte Learning Management Systems (LMS) som for eksempel Canvas, Blackboard og Moodle. Dette innebærer en rekke nye muligheter for store ed-tech-produsenter: De vil kunne få global utbredelse uansett hvor studentene befinner seg.

Åpne læringsressurser øker tilgjengeligheten av læremidler og reduserer mest sannsynlig kostnader for studentene. Samtidig utfordrer de tradisjonell forlagsvirksomhet. Økende konkurranse fra åpne læringsressurser kan føre til at salget av trykte bøker reduseres ytterligere fra dagens nivå (se også omtale om markedsutvikling i kapittel 3.3). Hvis det er mindre midler å bruke på forlagsvirksomhet, kan dette få konsekvenser for kvaliteten på pensum, og dermed også for studentenes læring. Økt tilgjengelighet og muligheter for digital spredning av læringsressurser kan også gjøre det enklere med ulovlig kopiering og deling, som ytterligere svekker inntektsgrunnlag for forfattere og forleggere. Samtidig som kunstig intelligens kan tilby individualisering av læringsløpene, kan det også være utfordringer knyttet til at opphavsrettslig beskyttet materiale brukes inn i kunstig intelligens.

3.1.2 Norskandelen på pensum

Et sentralt hensyn bak bokloven er å ivareta språkpolitiske mål. Dette er i tråd med universitets- og høyskoleloven § 2-3, hvor det fremgår at «Universiteter og høyskoler skal bruke, utvikle og styrke norsk fagspråk, både bokmål og nynorsk».

I NIFUs rapport 2025:22 *Språk i pensum og undervisning* foreligger en oppdatert studie av forholdet mellom norsk og engelsk pensum i norske bachelorutdanninger. Rapporten ble utarbeidet på oppdrag for Språkrådet og bygget på datauttrekk fra pensumsystemet Leganto, og analyse av manuelt nedlastede emne- og pensumbeskrivelser fra utvalgte utdanningssteder og fagområder (NIFU, 2025).¹⁴

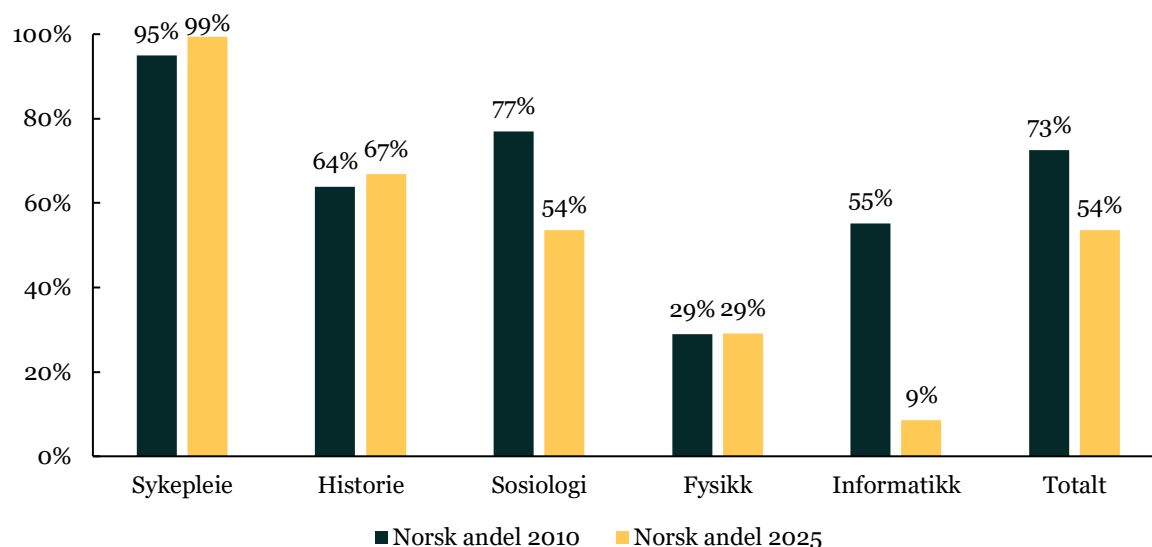
Sammenlignet med 2010 har andelen norsk pensumlitteratur i første års bachelorutdanninger falt betydelig, mens andelen engelskspråklig pensum har økt tilsvarende. Utviklingen indikerer en klar dreining mot mer engelskspråklig litteratur i høyere utdanning over de siste 15 årene, se Figur 3-1.¹⁵ Siden forrige måling i 2010 viser tallene at norskandelen i første års bachelor-pensum i løpet av de siste 15 årene er gått ned 19 prosentpoeng (fra 72,6 til 53,6). Engelskandelen er gått tilsvarende opp 21 prosentpoeng (fra 24,5 til 45,6) i samme periode. NIFU observerte også at engelskandelen økte stort sett i alle fag fra første til andre år av bacheloren.

---

¹⁴ Ifølge rapportens metodekapitler kunne ikke datauttakene fra Leganto benyttes uten vesentlig bearbeiding og kvalitetssikring. Flere utdanningssteder, særlig de private høyskolene, benytter heller ikke Leganto. Se s.21.

¹⁵ NIFU har oppgitt at uttrekket fra Leganto ikke gjør det mulig å skille mellom fysisk og digital bok. I datauttrekket fra Leganto kunne man skille mellom artikkel og bok, men hvor mye av en bok som var pensum var vanskelig å fastslå. Det var i prinsippet mulig å se om pensum var fysisk og/eller digitalt tilgjengelig, men forskerne fra NIFU fant at innføringene ofte var feil eller skiftende, slik at de ikke fremsto som anvendelige for empirisk forskning. Det var også vanskelig for forskerne i NIFU å skjelve obligatorisk fra valgfritt pensum ut fra innføringene i Leganto.

Figur 3-1: Andel norskspråklig pensum i første studieår, etter fag i 2010 og 2025 (prosent). Kilde: NIFU (2025)

Gjennomsnittstallene skjuler imidlertid store forskjeller mellom fag. Kartleggingen omfatter både profesjonsutdanninger, samfunnsvitenskapelige og humanistiske fag samt naturvitenskapelige fag, og utviklingen varierer betydelig mellom disse. I enkelte fag var norskandelen allerede lav i 2010 og har endret seg lite frem til 2025, slik som fysikk som hadde 29 prosent norsk pensum i begge år. Andre fag har hatt et nesten utelukkende norskspråklig pensum gjennom hele perioden, med sykepleie som det tydeligste eksempelet med over 95 prosent norsk ved begge målepunkter. Den største endringen har funnet sted i informatikk, hvor norskandelen har falt markant. Dette kan ses i sammenheng med rask fagutvikling, internasjonalisering og hyppig utskifting av pensumlitteratur innen dette faget. Samlet sett peker kartleggingen på at utviklingen mot mer engelskspråklig pensum drives av betydelige endringer i enkelte fag, snarere enn av en jevn utvikling på tvers av alle utdanningsområder.

NIFU finner også en sammenheng mellom språk og teksttype på pensum. Fag med en høy andel artikler har gjennomgående en høyere andel engelskspråklig pensum, mens fag med mange boktitler har en høyere andel norskspråklig pensum. Dette reflekterer at fag- og forskningsartikler i stor grad publiseres på engelsk, mens bøker i større grad er tilgjengelige på norsk. Utviklingen mot mer engelskspråklig pensum må derfor også ses i sammenheng med endringer i hvilke teksttyper som benyttes i undervisningen. En økende bruk av artikler, særlig på høyere studienivåer, vil isolert sett kunne bidra til å redusere norskandelen på pensum.

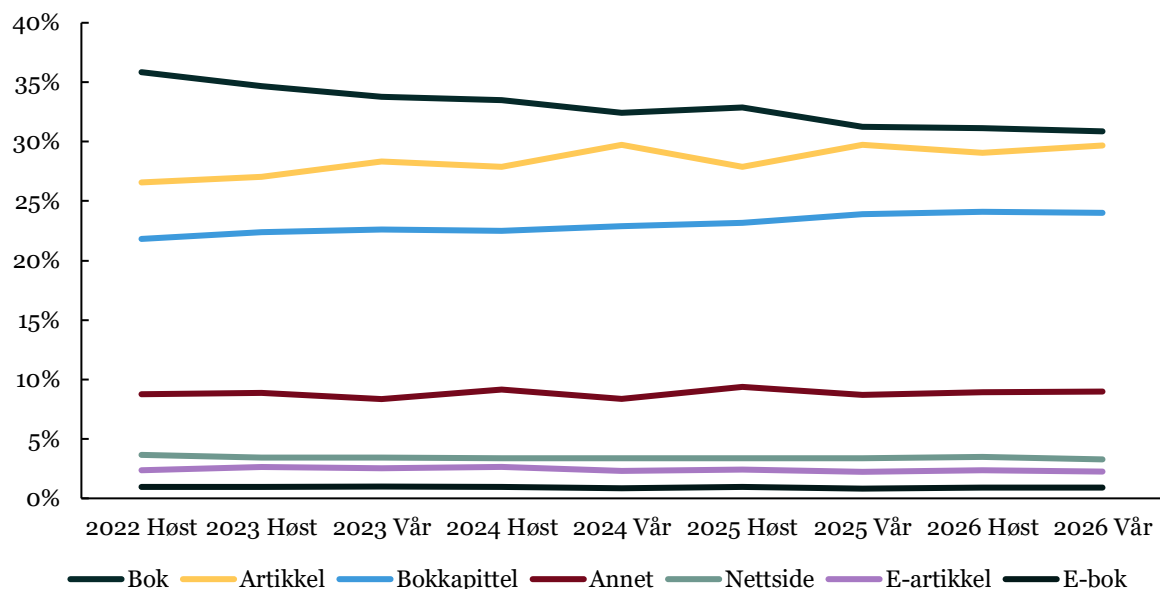
3.1.3 Sammensetting av pensum

Vi har i forbindelse med dette oppdraget mottatt data fra Ginntech om andelen av ulike pensumkategorier som er oppført på pensum. Ginntech henter kategoriseringen av pensumoppføringene direkte fra det som er registrert i Leganto, og gjør ingen selvstendig kontroll av om en oppføring for eksempel er en e-bok eller en papirbok. Vi har fått oppgitt av Ginntech at dataene i Leganto kan inneholde noen feilregistreringer, så må tallene tolkes med et visst forbehold.

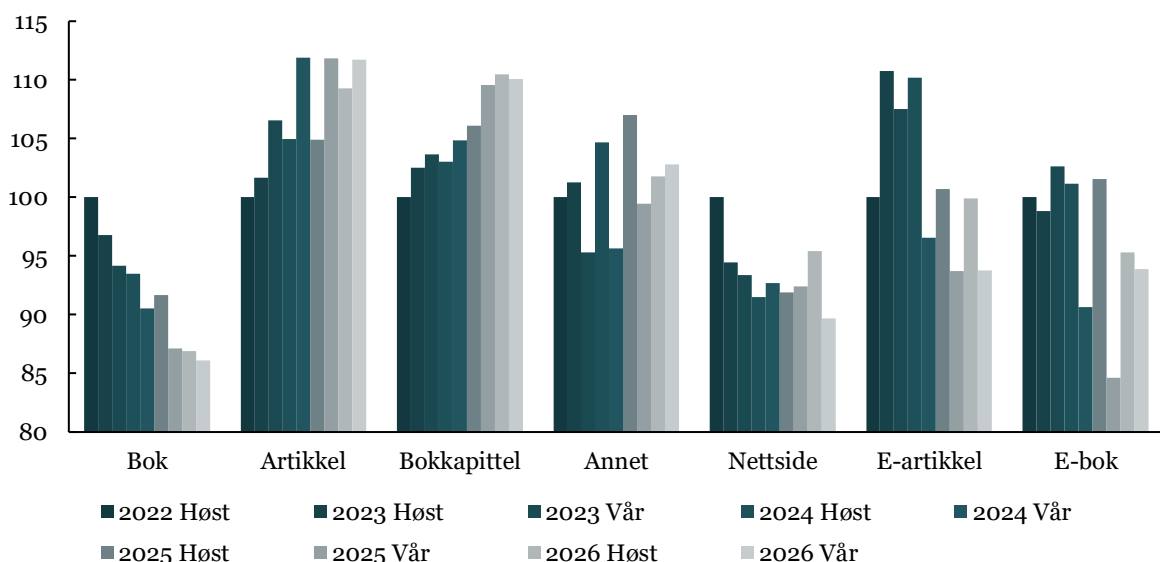
Andelen pensumoppføringer fra høst 2022 til vår 2026 viser at andelen bøker er fallende, mens andelen artikler og bokkapitler er stigende. Andelen bøker har gått ned fra 36 prosent til 31 prosent i perioden, mens andelen artikler har økt fra 27 prosent til 30 prosent og andelen bokkapitler fra 22 prosent til 24 prosent. De øvrige kategoriene har vært relativt stabile, med små variasjoner mellom semestrene.

Samlet sett tyder utviklingen på en gradvis forskyvning fra bøker til mer artikkel- og kapittelbasert pensumlitteratur.

Figur 3-2: Andel pensumoppføringer per pensumkategori for hvert semester fra høst 2022 til høst 2026. (Annet består av 50 mindre kategorier¹⁶). Kilde: Ginntech

Figur 3-3: Indeksert utvikling i pensumoppføringer per pensumkategori for hvert semester fra høst 2022 til høst 2026. (Annet består av 50 mindre kategorier). Kilde: Ginntech

NIFU (2025) peker videre på at de formelle pensumlistene ikke nødvendigvis gir et fullstendig bilde av hvilken litteratur og hvilke læringsressurser studentene faktisk møter i undervisningen. I kartleggingen fikk de inntrykk av at en del undervisere og emneansvarlige benytter supplerende materiale i tillegg til det som står på pensumlisten. Dette kan for eksempel være presentasjoner, forelesningsnotater,

¹⁶ Annet består av kategorier som: brosjyre, blogg, case, dataprogram, lydklipp, database, intervju, retningslinjer, kunstverk, brev, bilde, DVD, streamet video etc.

interaktive nettressurser, videoer, blogger og annet digitalt eller egenprodusert materiale. Slikt «grått pensum» er vanskelig å kartlegge systematisk. Det er blant annet uklart om materialet er redaksjonelt utgitt eller språkvasket, om det foreligger på norsk eller engelsk, og om det er kopiert fra andre kilder eller originalt utarbeidet av underviseren. Dette innebærer at kartlegginger basert på formelle pensumlister trolig undervurderer den samlede bredden i læringsressurser som brukes i undervisningen, og videre er det usikkert hvordan dette påvirker den reelle språkbalansen i studentenes læringsgrunnlag.

3.1.4 Bokgrupper på pensum

Med data fra Bokbasen har vi koblet bokgrupper til bøker og bokkapitler som inngår i Ginntechs statistikk over pensum ved norske universiteter og høyskoler.¹⁷ Blant pensumtitlene vi har informasjon om bokgruppe på er om lag 72 prosent registrert i bokgruppe 2. 57 prosent av disse er registrert i bokgruppe 2.1 (lærebøker), mens de resterende 15 prosentene er registrert i bokgruppe 2.2 (fagbøker). Videre er 13 prosent av pensumtitlene registrert i bokgruppe 3 (sakprosa), mens 6 prosent er registrert i bokgruppe 4 (skjønnlitteratur). 1 prosent av titlene er registrert i bokgruppe 8.9 (e-bøker for undervisnings- og profesjonsformål). Statistikken over pensum viser alle pensumregistreringer på landsbasis, som gjør at det samme verket kan forekomme flere ganger i datagrunnlaget dersom det er oppført på pensumlister i flere fag eller ved flere institusjoner.

Tallene viser at bokgruppe 2 utgjør hovedtyngden av pensumlitteraturen, men også at pensum i høyere utdanning består av litteratur som er klassifisert i andre bokgrupper. Særlig utgjør sakprosa i bokgruppe 3 en ikke ubetydelig andel av pensum. Dette illustrerer at grensen mellom litteratur som primært er utviklet for undervisnings- og profesjonsformål og litteratur som er rettet mot allmennmarkedet ikke alltid er skarp i praksis.

3.2 Utvikling i studentenes lesevaner

Flere undersøkelser peker på at studentenes forhold til pensumlitteratur er i endring. En svensk undersøkelse fra 2026 viser at mer enn halvparten av svenske studenter laster ned pensumlitteratur gratis.¹⁸ Undersøkelsen viser også at bruktmarkedet er utbredt. Av studentene oppgir 79 prosent å ha kjøpt brukt kurslitteratur, mens 42 prosent hadde kjøpt nye pensumbøker i en fysisk bokhandel det siste året.

I 2026 lanserte den svenske bokhandlerkjeden Akademibokhandeln en egen tjeneste for kjøp og salg av brukte pensumbøker. Samtidig avvikler kjeden sine fysiske campusbokhandlere.¹⁹ Tilsvarende utviklingstrekk kan observeres i Norge. Digitale markeds plasser som Bookis og iBok.no har vokst frem som sentrale arenaer for kjøp og salg av brukte pensumbøker. Bruktmarkedet bidrar til å redusere studentenes kostnader, men kan også bidra til at omsetningen av nye bøker blir lavere enn den ellers ville vært.

Digitaliseringen har bidratt til flere mulige plattformer for kjøp og salg av brukte bøker enn tidligere, både gjennom offisielle og mindre offisielle kanaler. Vi har imidlertid ingen tilgjengelig empiri om

---

¹⁷ Vi har matchet bokgrupper til pensumlitteratur, fysisk og digitalt, der disse var tilgjengelig. Med i beregningene er det kun norske ISBN. Blant bøkene på pensum finnes det en del open access-publikasjoner der vi ikke har informasjon om bokgruppe, og som dermed er utelatt i bokgruppeanalysen.

¹⁸ Läromedelsförfattarna (2026) Studentbeteenden och åsikter om kurslitteratur. Hentet [her](#).

¹⁹ Se for eksempel: [Tunga butiker lämnar Kista Galleria - Nyhetsbyrån Järva](#) eller [Stockholm Odenplan](#)

utviklingen i markedet for brukte bøker, og kan dermed ikke vite om økningen i digitale salgskanaler har ført til en økning i salget av brukte bøker.

Det finnes flere studier om endrede lesevaner blant studenter. Et dansk «vidensnotat» fra Københavns Professionshøjskole (2025), basert på forskning fra en rekke vestlige land, beskriver et «lesingsparadoks»: Studentene anerkjenner betydningen av å lese pensum, men leser i praksis mindre enn studiene legger opp til.²⁰ Mange opplever faglige og vitenskapelige tekster som krevende, og mangler erfaring med å lese lengre og mer komplekse fagtekster.

Også norske studier og medieoppslag peker i samme retning. En undersøkelse omtalt av NRK i 2025 viser at mange studenter i økende grad baserer seg på forelesningsnotater, oppsummeringer og kunstig intelligens fremfor tradisjonelle pensumbøker.²¹ Flere studenter oppgir at de oppnår gode resultater uten å kjøpe eller lese store deler av pensum, mens undervisere og leseforskere uttrykker bekymring for konsekvensene dette kan få for studentenes faglige fordypning og leseferdigheter.

Fremveksten av kunstig intelligens kan forsterke denne utviklingen ytterligere. KI-verktøy gjør det mulig å hente ut sammendrag, forklaringer og svar på konkrete problemstillinger uten å lese de opprinnelige tekstene. Samtidig utvikler internasjonale forlag og teknologiselskaper stadig mer avanserte digitale læringsressurser som kombinerer tekst, lyd, video, oppgaver og KI-basert veiledning. Dersom slike løsninger i økende grad erstatter tradisjonelle pensumbøker, kan det bidra til ytterligere redusert etterspørsel etter fysiske lærebøker.

3.3 Markedsutvikling i det norske fag- og lærebokmarkedet

I dette delkapittelet beskriver vi overordnet markedsutviklingen i det norske fag- og lærebokmarkedet. Disse trendene tas også opp i diskusjonen i kapittel 4 der de er relevante.

3.3.1 Utvikling i omsetning og antall nye titler

Figur 3-4 viser utviklingen i forlagenes omsetning av lærebøker for høyere utdanning fra 2017 til 2025. Omsetningen har samlet sett falt gjennom perioden, til tross for enkelte år med midlertidig vekst. Etter en topp rundt 2020–2021 har markedet hatt en tydelig nedgang, og omsetningen i 2025 ligger betydelig lavere enn ved periodens start. Den midlertidige oppgangen i forlagsomsetningen i fysiske bøker mot slutten av perioden må tolkes med forsiktighet. Våre informanter i intervjuene har opplyst om at oppsvinget i hovedsak skyldes lagerstyring i distribusjonsleddet, og ikke økt etterspørsel fra sluttkundene, ettersom Akademika realiserte lageret sitt, mens Norli bygde opp lager. Dette kan gi et statistisk bilde av vekst som ikke gjenspeiler reell etterspørsel.

Figuren viser også at digitale utgivelser utgjør en svært begrenset del av omsetningen. Selv mot slutten av perioden står digital forlagsomsetning for en liten andel av det samlede markedet, mens fysiske bøker fortsatt dominerer. Utviklingen i forlagenes omsetning må imidlertid ses i sammenheng med endringer i studentenes faktiske bruk av pensumlitteratur. Som vist i kapittel 3.1 og 3.2 har andelen engelskspråklig pensum økt betydelig over tid, samtidig som digitale læringsressurser og vitenskapelige artikler har fått en større plass i undervisningen.²²

---

²⁰ Københavns Professionshøjskole (2025). Vidensnotat (5) om understøttelse af studerendes læsestrategier og læseferdigheder. Tilgjengelig [her](#).

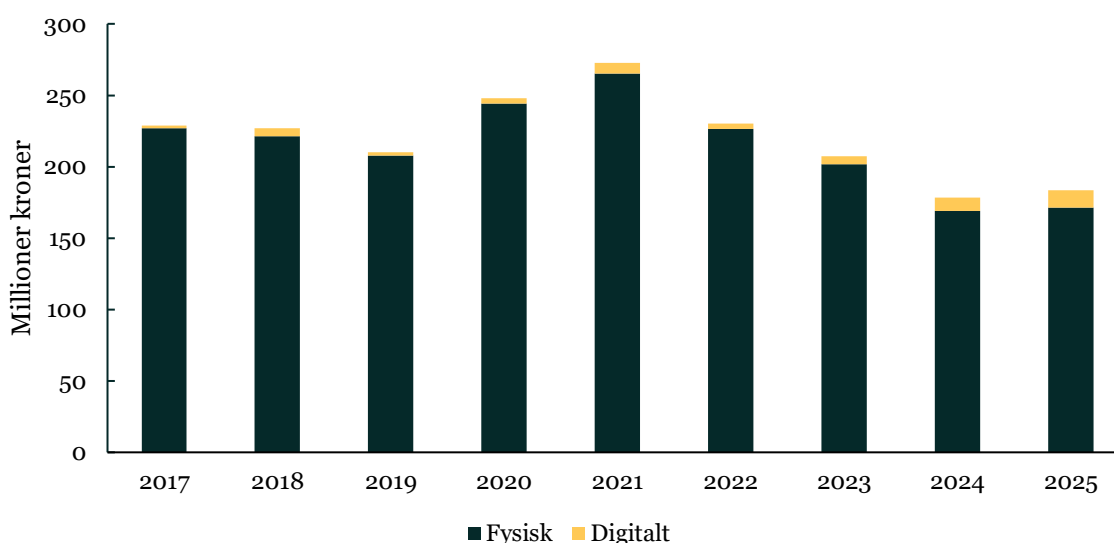
²¹ NRK (2025). Studentar droppar å kjøpe pensumbøker. Hentet 09.06.2026 [her](#).

²² Vi har ikke statistikk for omsetning av fag- og lærebøker i Norge fra utenlandske forlag, og vet derfor ikke hvordan denne omsetningen har utviklet seg de siste årene.

Den svake veksten i digitale norske lærebøker, kombinert med den økende bruken av digitale læringsressurser i høyere utdanning generelt, tyder på at mye av digitaliseringen så langt skjer gjennom internasjonalt og engelskspråklig materiale snarere enn gjennom norske digitale lærebøker.

Figurene med forlagsstatistikk baserer seg på data mottatt fra Forleggerforeningen²³, og omfatter ikke Fagbokforlaget, som er ett av de fire største fagbokforlagene. Alle figurer som baserer seg på tall fra Forleggerforeningen bør derfor leses som en indikasjon på hovedtrekkene i markedene, og ikke som et fullstendig bilde av det norske fag- og lærebokmarkedet.

Figur 3-4: Forlagsomsetning for lærebøker for høyere utdanning.²⁴ Kilde: Forleggerforeningen
Merk: Statistikken inkluderer ikke tall fra Fagbokforlaget (Vigmostad & Bjørke), som er ett av de fire største fagbokforlagene. Det finnes også digitale pensumaktører som antakelig ikke er en del av statistikken.

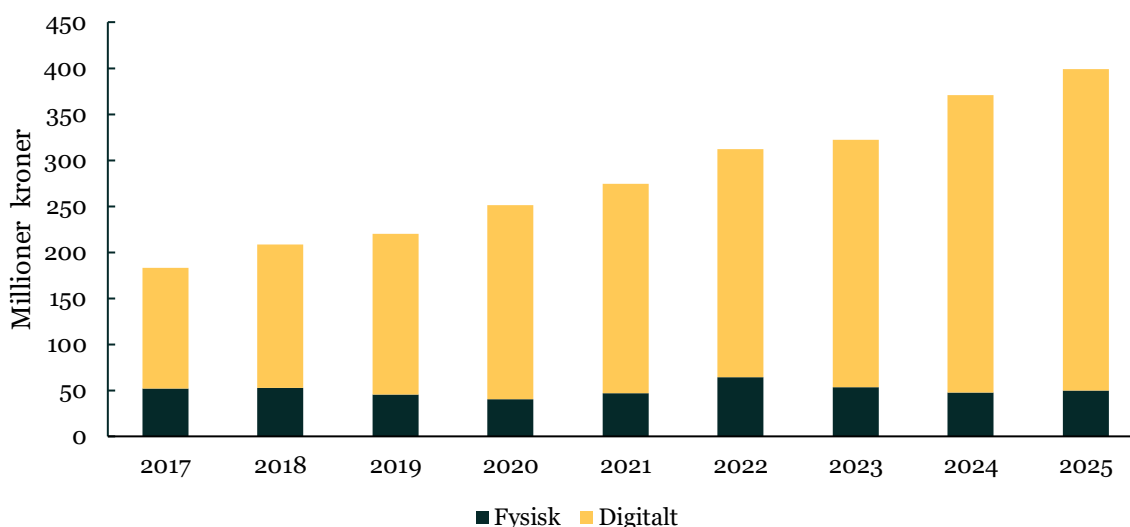
Figur 3-5 viser utviklingen i forlagenes omsetning av fagbøker for profesjonsmarkedet fra 2017 til 2025. I motsetning til markedet for lærebøker i høyere utdanning har omsetningen i dette segmentet økt betydelig gjennom perioden. Veksten er i all hovedsak drevet av digitale utgivelser, mens omsetningen av fysiske bøker har vært relativt stabil.

Digitale utgivelser utgjorde allerede en betydelig del av markedet i 2017, og andelen har økt markant frem mot 2025. Utviklingen henger særlig sammen med fremveksten av digitale kunnskaps- og oppslagsplattformer rettet mot profesjonsbrukere. Innen juridiske fag har tjenester som Juridika og Rettsdata blitt sentrale arbeidsverktøy. For helsetjenestene finnes løsninger som VAR Healthcare. Slike tjenester gir løpende tilgang til oppdatert faginnhold og er ofte bedre tilpasset profesjonsutøvers behov enn tradisjonelle bokutgivelser.

²³ Forleggerforeningen skriver i tilknytning til sin bransjestatistikk for 2025 at endringer i antall medlemsforlag, forlagenes utgivelsesprofil og gjennomføring av større publiseringsoppdrag for enkeltkunder vil kunne påvirke statistikkgrunnlaget og er derfor ikke uten videre egnet til å beskrive utviklingstrekk. Basert på vår kartlegging av forlag innenfor bokgruppe 2 og innsikt i Fagbokforlagets data vurderer vi at vi kan bruke Forleggerforeningens statistikk til å belyse markedsutviklingen.

²⁴ Under den digitale kategorien ligger: 8.0.5 Lydbøker og digitale bokgrupper: 8.0.3 Lydbøker og digitale produkter for høyere utdanning, 8.2.3 Lydbøker for høyere utdanning og 8.9.3 E-bøker for høyere utdanning. I tillegg fanger kategorien opp omsetning fra læringsplattformer. Vi har ikke fått informasjon om nøyaktig hvilke plattformer som inngår, og om det er noen som ikke gjør det.

Figur 3-5: Forlagsomsetning for fagbøker for profesjonsmarkedet.²⁵ Kilde: Forleggerforeningen. Merk: Statistikken inkluderer ikke tall fra Fagbokforlaget (Vigmostad & Bjørke), som er ett av de fire største fagbokforlagene.

Vi har fått egne tall på omsetning fra Fagbokforlaget for bokgruppe 2 og 8.9. Bokgruppe 2 kan deles inn i 2.1 og 2.2, og er alle *fysiske* fag- og lærebøker, mens bokgruppe 8.9 er *digitale* utgaver av de samme fysiske titlene som i bokgruppe 2. For å sammenligne omsetningen med Forleggerforeningen har vi sett på samlet omsetning for tilsvarende bokgrupper som vi har mottatt statistikk på fra Fagbokforlaget. Dette innebærer at vi ekskluderer digitale læremidler og andre digitale produkter (bokgruppe 8.0), som er hoveddriveren bak omsetningsveksten til forlagene i Forleggerforeningen. Bokgruppe 8.0 inkluderer ikke fysiske og digitale bøker eller lydbøker, men omsetning fra andre digitale tjenester rettet mot markedene for fag- og lærebøker, som eksempelvis abonnementstjenester.

Isolerer vi kun bokgruppe 2.1, 2.2 og 8.9 slik at vi kan sammenligne de samme bokgruppene fra Forleggerforeningen med Fagbokforlaget, ser vi at omsetningen har falt med drøyt 20 prosent mellom 2020 og 2025 i Forleggerforeningens statistikk. Derimot har Fagbokforlaget hatt en svak økning i omsetning for de samme bokgruppene samlet i samme periode. Dette viser at tallene fra Forleggerforeningen ikke gir et fullstendig bilde av utviklingen i markedet, selv om det samlet fortsatt er en nedgang i salget av fysiske og digitale bokeksemplarer (bokgruppe 2 og 8.9).

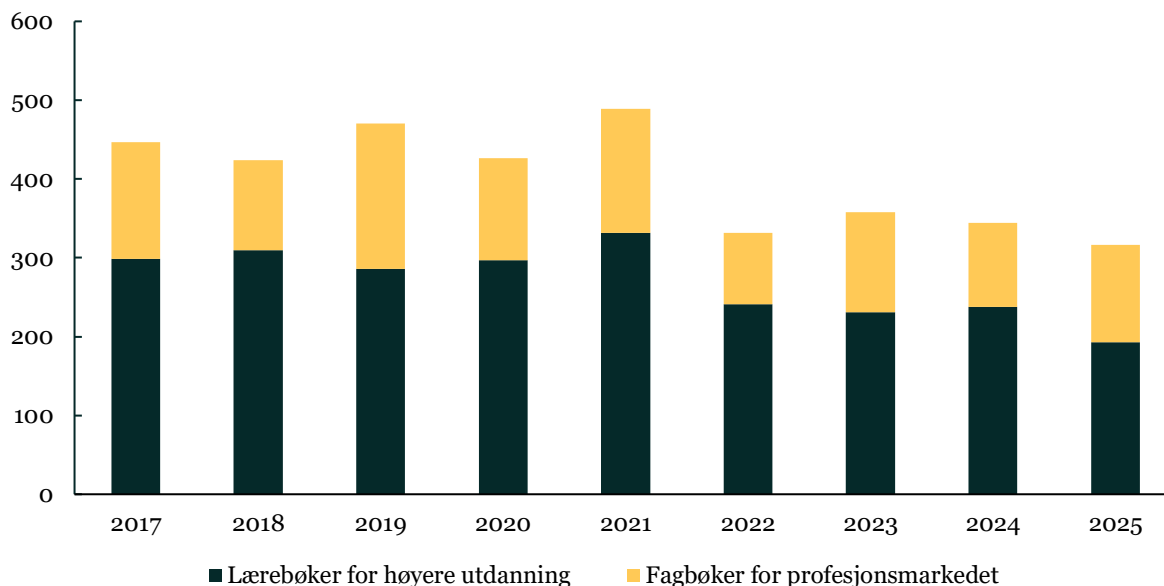
Utviklingen i omsetning står ikke nødvendigvis i forhold til utviklingen i antall nye utgivelser, se Figur 3-6. Til tross for den sterke veksten i digital omsetning i markedet for fagbøker til profesjonsmarkedet, har antallet nye titler blitt redusert i samme periode. Dette tyder på at veksten i stor grad drives av økt bruk av eksisterende innhold gjennom digitale plattformer og abonnementsløsninger, snarere enn av et økende antall nye bokutgivelser. Det kan også indikere at faginnhold i større grad tilgjengeliggjøres direkte gjennom digitale tjenester uten først å bli publisert som tradisjonelle boktitler, noe intervjuene våre til en viss grad bekrefter skjer i dag, se kapittel 4.5.2.

For lærebøker i høyere utdanning har antall nye titler også falt over tid. Denne utviklingen er konsistent med den observerte nedgangen i omsetning og kan ses i sammenheng med den økende bruken av

²⁵ Under den digitale kategorien ligger: 8.0.5 Lydbøker og digitale produkter: Faglitteratur for profesjonsmarkedet, 8.0.9 Lydbøker og digitale produkter: Lover, forskrifter og forskningsrapporter, 8.2.5 Lydbøker: Faglitteratur for profesjonsmarkedet og 8.9.5 E-bøker: Faglitteratur for profesjonsmarkedet. I tillegg fanger kategorien opp omsetning fra læringsplattformer.

engelskspråklige artikler, internasjonale lærebøker og andre digitale læringsressurser som er omtalt tidligere i rapporten. Samlet peker utviklingen mot et marked med færre nye norske utgivelser, samtidig som en større del av kunnskapsformidlingen skjer gjennom digitale og ofte internasjonale kanaler.

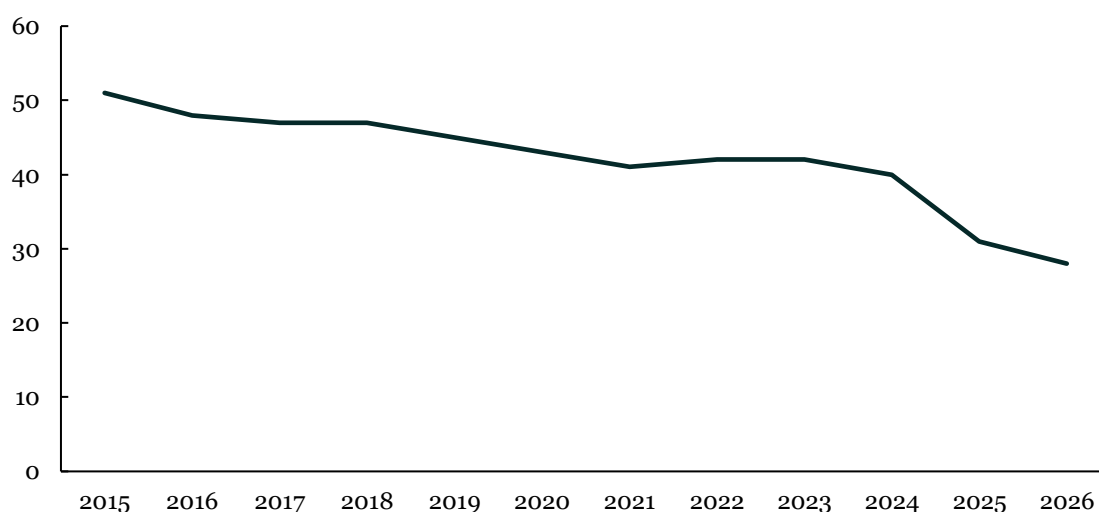
Figur 3-6: Antall nye titler. Kilde: Forleggerforeningen. *Merk: Statistikken inkluderer ikke tall fra Fagbokforlaget (Vigmostad & Bjørke), som er ett av de fire største fagbokforlagene.*

3.3.2 Utvikling for bokhandlerne

I Figur 3-7 presenteres utviklingen i antall akademiske bokhandlere i Norge.

Figur 3-7: Antall akademiske bokhandler 2015-2026 (hovedbutikker og filialer), inkl. Norli Akademisk fra 2025. Kilde: Bokhandlerforeningen. *Tallene inneholder ikke nettbokhandler (eks. haugenbok.no, akademika.no, ebok.no, boklisten.no, ABC Academic Book Center), og heller ikke skolebokutsalg som kun har åpning under semesterstart (eks. Sørbok Grimstad, Nordbok Steinkjer).*

Det er en tydelig nedgang i antall bokhandlere mellom 2015 og 2025, med et spesielt kraftig fall i etterkant av pandemien og etter innføringen av bokloven. Siden 2015 har antallet falt fra 51 til 28. Nedleggelsene har rammet bredt, særlig de minste studiestedene.²⁶ Akademika har tradisjonelt vært den største og eneste kjedeaktøren i fagbokmarkedet, og har opplevd en reduksjon i antall butikker fra 34 til 16 mellom 2015 og 2026. De siste årene har Norli trådt inn i markedet og drifter i dag flere campusbokhandlere. Tidligere var det også flere studentsamskipnader som drev egen bokhandel uten kjedeavtale, men oss bekjent har i dag alle bokhandlene som er drevet av studentsamskipnader kjedeavtale med enten Norli eller Akademika. Det er likevel flere av studentsamskipnadene som er blitt lagt ned de siste årene (Bok & bibliotek, 2026).

3.3.3 Bestand og bruk av fag- og forskningsbibliotekene

Figur 3-8 og Figur 3-9 viser utviklingen i bestand og bruk av fag- og forskningsbibliotekenes samlinger fra 2016 til 2024. Den fysiske bokbestanden har vært relativt stabil gjennom perioden, med kun en svak nedgang mot slutten av tidsserien. Samtidig har utlånet av fysiske bøker falt noe. Dette kan tyde på at studenter og forskere i økende grad benytter digitale ressurser, samtidig som bibliotekene i stor grad opprettholder sine fysiske samlinger. Økningen i utlån i 2021 og 2022 kan kobles til økt studieaktivitet i løpet av koronapandemien. Bestanden av elektroniske bøker har økt gjennom perioden, og antallet nedlastinger har vokst jevnt. Utgangspunktet var dermed relativt høyt, noe som begrenser hvor store prosentvise vekstrater man kan forvente i perioden som følger.

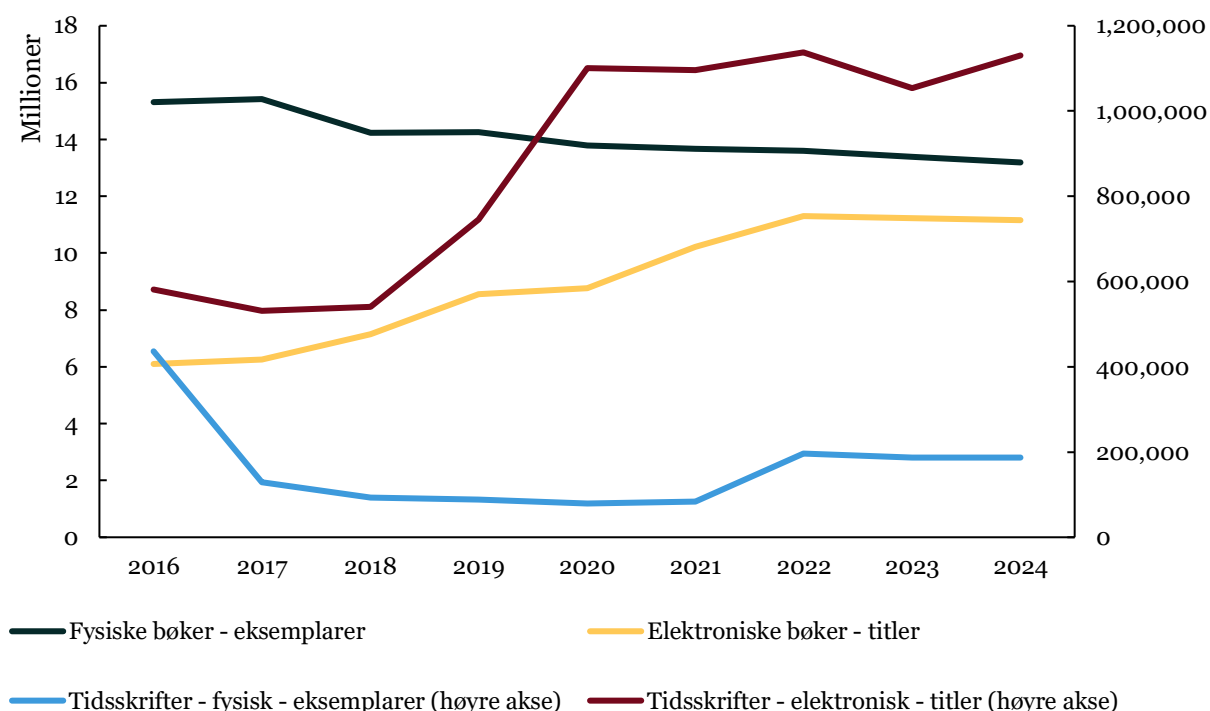
Våre informanter har i intervjuene beskrevet en dreining i universitetsbibliotekenes innkjøpspraksis de siste årene. Innkjøp av fysiske bøker har gått ned, og flere biblioteker oppgir at de i større grad lar etterspørsel og utlånsstatistikk styre hvilke titler som kjøpes inn og i hvilke antall. Utlånet av fysiske bøker beskrives som nedadgående, noe som knyttes til økt bruk av digitale ressurser.

Det gis uttrykk for at universitetsbibliotekene i prinsippet ønsker digitale formater, ettersom dette blant annet kan muliggjøre simultanutlån, men at tilgangen til norskspråklige e-bøker er begrenset. Norske forlag tilgjengeliggjør i liten grad titlene sine på plattformer tilpasset campusbibliotekenes behov, og i intervjuene beskriver informantene at campusbibliotekene i praksis har få eller ingen avtaler med norske akademiske forlag om e-boktilgang. Selv om bibliotekstatistikken ikke inneholder informasjon om språkfordelingen i de elektroniske samlingene eller nedlastingene, knyttes derfor veksten i campusbibliotekenes elektroniske samlinger i stor grad til engelskspråklig materiale tilgjengeliggjort gjennom internasjonale plattformer. Utviklingen kan dermed indikere at digitaliseringen av bibliotektilbudet bidrar til økt bruk av engelskspråklige ressurser, samtidig som tilgangen til norske digitale lærebøker for høyere utdanning fortsatt er begrenset for bibliotekene. Dette kan etter vår vurdering gjøre det vanskeligere for campusbibliotekene å understøtte norsk som fagspråk.

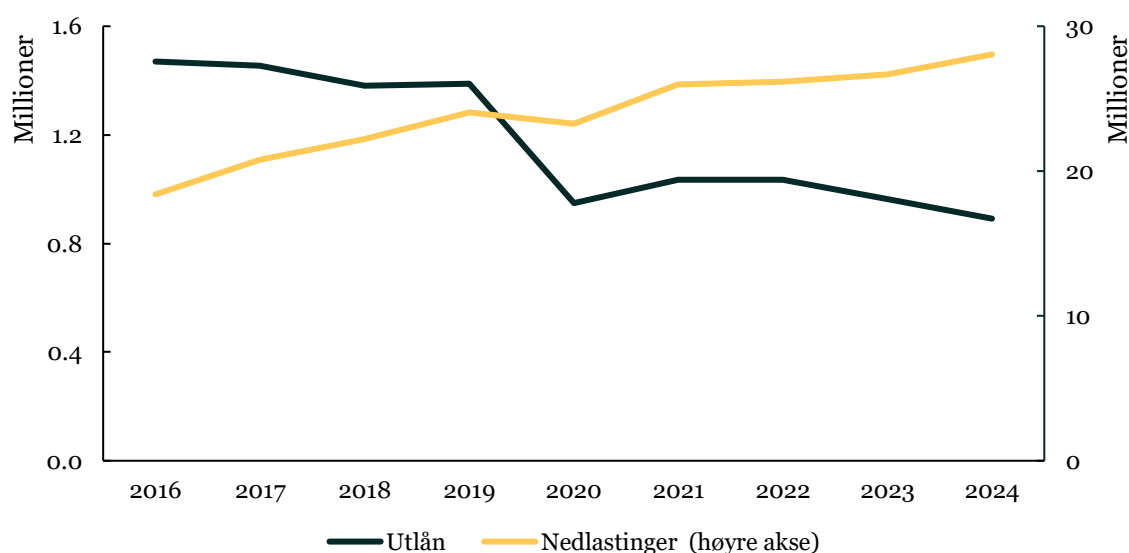
---

²⁶ Eksempelvis Studentsamskipnaden i Østfold (SiØ) sine bokhandler i Halden og Fredrikstad og bokhandlene på Høgskolen på Vestlandet (HVL) på campus Sogndal og campus Kronstad. Les mer her: (Bok & bibliotek, 2026).

Figur 3-8: Bibliotekstatistikk: Statistikk for fag- og forskningsbibliotek. Bestand av fysiske og elektroniske fag- og forskningsbøker og tidsskrifter i bibliotekene fra 2016 til 2024. Kilde: Bibliotekutvikling.no. Hentet [her](#).

Figur 3-9: Bibliotekenes utlån fra egen samling og nedlastninger i fag- og forskningsbibliotek, 2016 til 2024. Kilde: Bibliotekutvikling.no. Hentet [her](#).

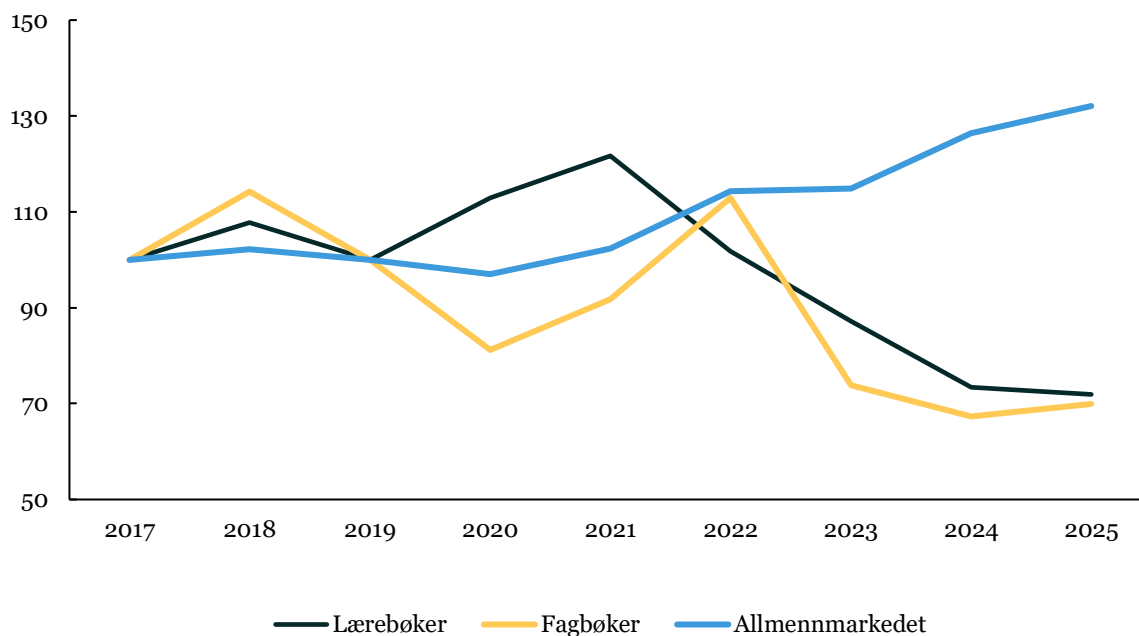

3.3.4 Utviklingen sammenlignet med allmennmarkedet

Figur 3-10 viser indeksert utvikling i salg av eksemplarer i ulike bokgrupper: lærebøker, fagbøker og allmennmarkedet. Utviklingen i markedene for fag- og lærebøker skiller seg fra utviklingen i

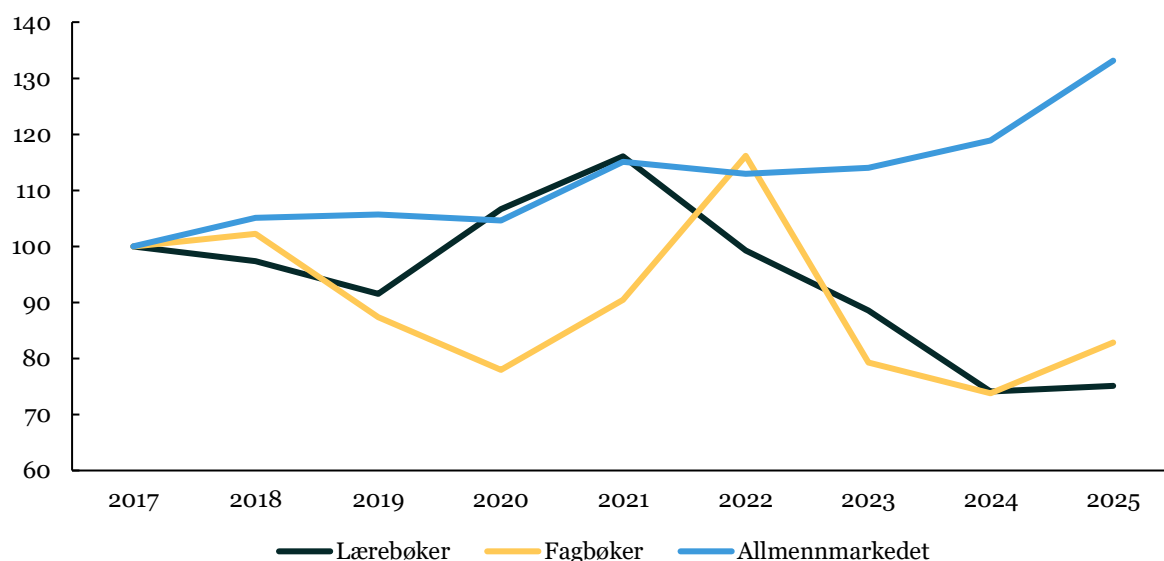
allmennmarkedet. Mens allmennmarkedet har hatt en jevn vekst gjennom perioden, og i 2025 lå om lag 32 prosent over 2017-nivået målt i antall solgte eksemplarer, har både lærebøker og fagbøker hatt en klart fallende utvikling. I 2025 lå salget av lærebøker om lag 28 prosent under 2017-nivået, mens salget av fagbøker lå om lag 30 prosent lavere. For både fag- og lærebøker ser vi at det var en midlertidig oppgang i salget i pandemiårene, før utviklingen igjen falt.

Figur 3-10: Indeksert utvikling i antall eksemplarer solgt i ulike undergrupper fra 2017-2025. 2017=100. Kilde: Forleggerforeningen. Merk: Statistikken inkluderer ikke tall fra Fagbokforlaget (Vigmostad & Bjørke), som er ett av de fire største fagbokforlagene

Det samme mønsteret gjør seg gjeldende for forlagenes omsetning fra fysiske eksemplarer, presentert i Figur 3-11. Omsetningen i allmennmarkedet har vokst jevnt og lå om lag 33 prosent over 2017-nivået i 2025, mens omsetningen for lærebøker og fagbøker lå henholdsvis om lag 25 og 17 prosent lavere. Samlet tyder dette på at nedgangen for fag- og lærebøker ikke kan forklares av en generell nedgang i bokmarkedet, men snarere reflekterer forhold som er særegne for disse markedene.

Figur 3-11: Indeksert utvikling i forlagsomsetning i solgte fysiske eksemplarer ulike undergrupper fra 2017-2025. 2017=100. Kilde: Forleggerforeningen. Merk: Statistikken inkluderer ikke tall fra Fagbokforlaget (Vigmostad & Bjørke), som er ett av de fire største fagbokforlagene

3.4 Utviklingstrekk i andre land

3.4.1 Salg av pensumbøker

Salg av trykt pensum- og faglitteratur for høyere utdanning og profesjonsmarkedet har vært fallende både for Norge og andre sammenlignbare land. Nedgangen kommer til uttrykk både gjennom færre utgivelser og svakere lønnsomhet.

Figur 3-12 viser indeksert utvikling i antall nye titler innen fagbøker for høyere utdanning i Norge, Sverige, Danmark og Finland. Seriene er ikke direkte sammenlignbare på tvers av land fordi kategoriseringen varierer, men de viser likevel utviklingen over tid.²⁷ Det er også verdt å merke seg at absoluttnivåene varierer mellom landene.²⁸ Særlig er absoluttnivåene i Sverige og Danmark vesentlig høyere enn i Norge og Finland, noe som kan knyttes til at kategoriseringen i disse landene også inkluderer sakprosa til allmennmarkedet. Den internasjonale sammenligningen bør derfor tolkes med forsiktighet. Norge, Sverige og Danmark har hatt en nedgang i antall nye titler de siste årene, mens Finland har hatt en svak vekst.

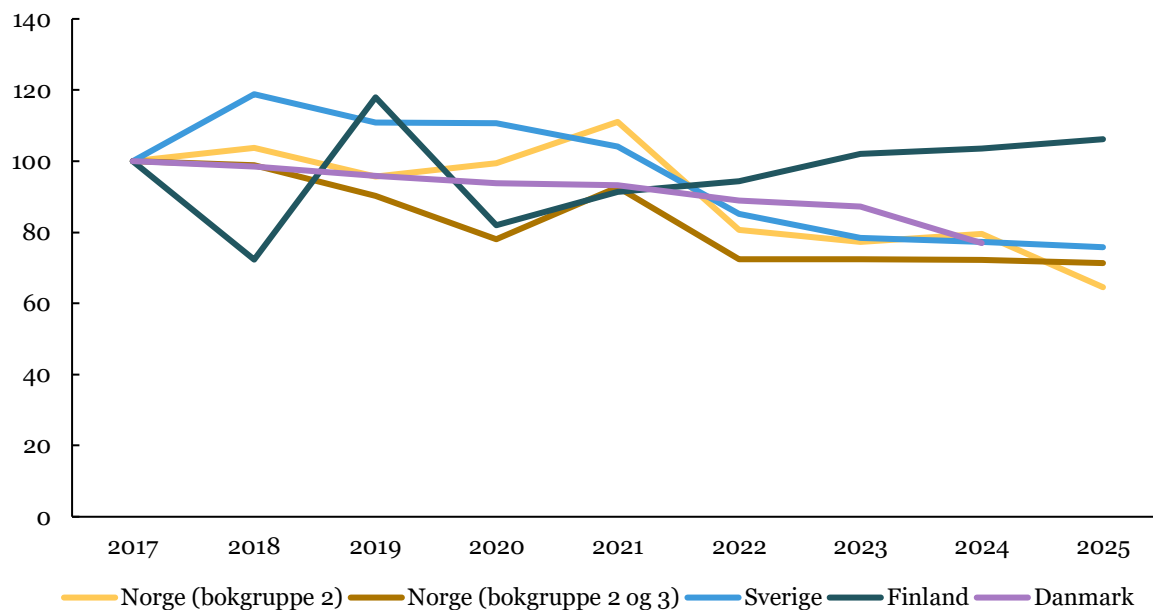
Dersom man inkluderer allmenn sakprosa (bokgruppe 3) i den norske serien, nærmer nivåene seg de svenske og danske tallene i større grad. Med en slik bredere definisjon lå antall nye norske titler på 1

²⁷ **Sverige:** Svenska Förläggareföreningens kategori Facklitteratur dekker allmenn faglitteratur solgt av medlemsforlag, og inkluderer ikke læremidler for grunn- og videregående skole. Kategorien er bredere enn de norske og finske, og omfatter faglitteratur rettet mot allmennmarkedet i tillegg til høyere utdanning. **Finland:** Finlands Förlagsforenings kategori *Other learning materials* inkluderer læremidler for voksenopplæring og studieforbund, språkkurs som ikke er rettet mot et bestemt utdanningsnivå, samt faglitteratur der forlaget anslår at minst 70 prosent av salget går til studieformål. Kategorien fanger dermed opp noen flere grupper enn kun pensumbøker for høyere utdanning. **Danmark:** Bogpanelets kategori for faglitteratur dekker kommersielle trykte førsteutgaver registrert i Nationalbibliografien, og inkluderer allmenn faglitteratur for voksne. Kategorien omfatter et bredt spekter av emner, fra medisin og personalhistorie til økonomi og jus, men inkluderer ikke læremidler for grunn- og videregående skole.

²⁸ Norge hadde 344 nye titler i 2024, Finland 207 og Sverige 1 726, mens Danmark hadde 2 414 i 2023 (siste tilgjengelige år). De store forskjellene mellom landene skyldes trolig både ulik kategorisering (se fotnoten over) og forskjeller i markedsstørrelse.

528 i 2017, og hadde falt til 1 090 i 2025, en nedgang på om lag 29 prosent over perioden. Til sammenligning falt Sverige fra 2 231 til 1 691 titler (–24 prosent) og Danmark fra 3 137 til 2 414 titler (–23 prosent til 2024). Dette indikerer at nedgangen i nye titler er et fellesnordisk trekk, og at den norske trenden ikke skiller seg vesentlig fra utviklingen i nabolandene når kategoriene gjøres mer sammenlignbare.

Figur 3-12: Indeksert utvikling i antall nye titler. Norge: To serier: bokgruppe 2.1 og 2.2, og 2.1 og 2.2 pluss bokgruppe 3. Sverige: Facklitteratur. Finland: Other learning material. Danmark: Faglitteratur. Kilder: Forleggerforeningen, Svenska Förläggareföreningen og Finlands Förläggareforening og Bogpanelet

Det samme bildet tegner seg når vi ser på enkeltland utenfor Norden. I Tyskland falt salget av trykte bøker i 2024 sammenliknet med 2023 innenfor samtlige fagkategorier: humanistiske og estetiske fag med 6,6 prosent, natur- og ingeniørfagene (STEM) med hele 12,3 prosent, og samfunnsvitenskap, juss og økonomi med 3,1 prosent (Börsenverein des Deutschen Buchhandels, 2025). I Frankrike var bildet tilsvarende, med en nedgang på 9,6 prosent for STEM-fagene og 1,7 prosent for humaniora og samfunnsvitenskap i samme periode (Syndicat national de l'édition (SNE), 2025).

Storbritannia skiller seg noe fra de øvrige landene fordi britiske akademiske forlag og lærebokforlag har et betydelig eksportmarked som delvis motvirker nedgangen hjemme. Det totale akademiske markedet (trykt og digitalt) falt likevel med 9 prosent fra 2023 til 2024, og selv om eksportmarkedet hadde en oppgang på 2 prosent, var dette i all hovedsak knyttet til tidsskriftsutgivelser. Salget av trykte akademiske bøker gikk ned både på hjemmemarkedet og for eksport, og det digitale markedet viste ingen vekst. For lærebøker spesifikt var bildet entydig negativt: Nedgang ble registrert på tvers av alle utdanningsformer, og ble ikke oppveid av noen eksportvekst (Publishers Association, 2025).

Samlet sett peker utviklingen i landene vi har undersøkt, i samme retning: markedet for trykt pensum- og faglitteratur er under press, uavhengig av regulering.

3.4.2 Campusbokhandler i sammenlignbare land

Campusbokhandelen som forretningsmodell er under press i hele Norden. Digitalisering av pensumlitteratur, økt netthandel og strammere studentøkonomi trekker i samme retning: færre studenter kjøper fysiske bøker, og de som gjør det, handler i økende grad på nett. Dette setter de fysiske butikkene i en krevende situasjon.

I Sverige har Campusbokhandeln, som var Sveriges eneste dedikerte campusbokhandelkjede med ti fysiske butikker i de største studentbyene, nylig kunngjort at alle butikker vil stenge innen utgangen av mai 2026.²⁹ Begrunnelsen var at studentenes etterspørsel nå i praksis utelukkende skjer på nett. Kjeden fortsetter som ren nettbutikk. Da Adlibris kjøpte Campusbokhandeln i 2020, omsatte kjeden for rundt 100 millioner svenske kroner og hadde ti fysiske butikker. Med nedleggelsen mister Sverige alle fysiske campusbokhandler på under ett tiår.³⁰

Danmark har et mer fragmentert marked, uten én nasjonal campusbokhandlerkjede. Her holder markedet seg noe bedre, trolig fordi aktørene enten er nonprofit eller sterkt institusjonstilknyttede og dermed ikke underlagt samme kommersielle krav. Academic Books, en av de store aktørene, er organisert som en nonprofit-stiftelse og driver ni butikker ved KU, CBS, RUC og SDU, der overskuddet går tilbake til studentmiljøene.³¹ De tilbyr også netthandel. I tillegg finnes det flere mindre campusbokhandler knyttet til enkeltinstitusjoner, som Polyteknisk Boghandel ved DTU på campus i Lyngby og Stakbogladen ved Aarhus Universitet.

Finland skiller seg fra de øvrige landene ved at campusbokhandelen ikke er like institusjonalisert. Pensumlitteratur distribueres i stor grad via nett og gjennom direkte forlagsavtaler med universitetene, eller ikke-spesialiserte bokhandlere som også selger andre typer litteratur.

Samlet sett peker utviklingen i alle tre land i samme retning: rollen til den fysiske campusbokhandelen krymper.

---

²⁹ Netthandel (2026). Adlibris renser – stenger ti butikker: "Stor skuffelse". Hentet 08.06.2026 [her](#).

³⁰ Ehandel (2020). Adlibris förvärvar konkurrenten - "oerhört stolta". Hentet 08.06.2026 [her](#).

³¹ Academic Books (2026). Hvem er vi? Hentet 08.06.2026 [her](#).

4 Vurdering av fastprisens virkninger i dag

Vurderingen av fastprisens virkninger er organisert rundt noen sentrale hypoteser om hvilke effekter fastpris antas å ha i markedene for fag- og lærebøker. Hypotesene bygger på boklovens lovproposisjon og formålsbestemmelse³², forventede effekter fastprisen har basert på økonomisk teori, høringssvarene fra aktørene i bokbransjen til forslaget om bokloven i 2022³³ og innspill fra intervjuene vi har gjennomført i denne utredningen.

Fra den teoretiske litteraturen tar vi med oss argumentene om at fastpris bidrar til å opprettholde et fysisk bokhandlernettsverk, hindrer priskonkurranse og dermed sikrer forutsigbar inntjening, som diskutert i kapittel 2.2. Videre fastsetter boklovens formålsbestemmelse at loven skal legge til rette for bredde, mangfold og kvalitet i litteraturen som utgis i Norge og å sikre god tilgang til denne litteraturen for alle i landet. Fastprisen blir pekt på som et sentralt virkemiddel for å nå disse målene.

I høringen til bokloven i 2022 fremkom det flere motstridende syn på fastprisens virkninger for norske lærebøker for høyere utdanning og fagbøker for profesjonsmarkedet fra aktørene i bransjen. Blant annet argumenterte campusbokhandlere og forfatterorganisasjoner for at fastpris er nødvendig for å opprettholde tilgang til pensum over hele landet og ivareta norsk fagspråk. Størsteparten av forlagssiden og flere universitetsbiblioteker fremhevet på sin side at fastpris kan hemme digital innovasjon og gjøre det vanskeligere å konkurrere med engelskspråklige løsninger. Disse motsetningene er bakgrunnen for at Stortingets anmodningsvedtak nr. 798 (2022-2023) ble fattet, som er utgangspunktet for denne utredningen.

Gjennom intervjuer med aktørene har vi fått utdypet og nyansert disse synspunktene på fastprisen, og fått bedre innsikt i hvordan fastprisen oppleves i praksis. Dette har vi brukt til å justere og kvalitetssikre hypotesene våre.

På bakgrunn av disse kildene har vi formulert fem hypoteser om fastprisens virkninger i markedene for lærebøker og fagbøker:

- Fastpris sikrer flere campusbokhandlere, og gjennom dette bedre tilgang til pensum uavhengig av studiested
- Fastpris gir mer forutsigbar inntjening slik at forlagene investerer i norske fag- og lærebøker
- Fastpris sikrer at flere lærebøker finnes på norsk, også i små fag
- Fastpris gir mer forutsigbar inntjening for forfattere
- Fastpris hindrer digital innovasjon i fag- og lærebokmarkedet

I delkapitlene som følger, vurderer vi for hver hypotese basert på utredningens informasjonsgrunnlag.

4.1 Fastpris sikrer flere campusbokhandlere og bedre tilgang til pensum uavhengig av studiested

Et sentralt argument for å ha fastpris på lærebøker og fagbøker er at fastpris bidrar til å opprettholde et nett av campusbokhandlere over hele landet, og på denne måten bidrar til at studentene har bedre tilgang til pensum uavhengig av studiested. Dette hviler på et generelt viktig premiss for fastprisen,

---

³² Kultur- og likestillingsdepartementet. (2023). Prop. 82 L (2022–2023) Lov om omsetning av bøker (bokloven). Hentet [her](#).

³³ Høring av forslag til ny boklov ([Høring av forslag til ny boklov - regjeringen.no](#))

også i andre bokgrupper enn de vi vurderer i denne rapporten: at fastprisen bidrar til å styrke fysiske bokhandlere og gjennom dette opprettholde fysiske bokhandlere i større deler av landet og også utenfor de store byene. I tillegg til fysisk tilgjengelighet skal den fysiske bokhandelen også bidra med fagkunnskap: De samarbeider med forelesere/universitetet om pensumlistene og har oversikt over alle titler, både i smale og brede fag.

Aktører på bokhandlersiden peker i sine høringssvar på at fastprisen er viktig for å opprettholde fysiske campusbokhandlere. Akademika og Bokhandlerforeningen viser til at nye bøker i fastpris utgjør rundt 20 prosent av omsetningen i campusbokhandlene, og står for om lag en fjerdedel av bruttofortjenesten. Etter vår forståelse mener campusbokhandlerne at fastprisen bidrar til at de tjener 20 prosent mer per bok ved semesterstart, ettersom bøkene ved fripris ellers rabatteres med 20 prosent på samme tidspunkt. Skjermingen av priskonkurranse gjør dermed at campusbokhandlere får beholde denne rabatten selv. Når boken går i fripris, er vår forståelse at omtrent all pensumlitteratur rabatteres med om lag 20 prosent, som da tilfaller studentene som en kostnadsbesparelse isteden.

Akademika estimerer at et bortfall av fastpris vil medføre nedleggelse av 10-15 prosent av butikkene i kjeden, og at dette særlig vil ramme mindre campusbokhandlere utenfor de store bysentrene (Akademika, 2022). Bokhandlerforeningen peker i sitt høringssvar på at fjerning av fastprisen vil gjøre det vanskelig for campusbokhandelen å konkurrere med aktører som kan gå lengre ned i pris på de store fagene (Bokhandlerforeningen, 2022). Et tilleggsargument fra bokhandlersiden er at impulshandel i butikk er viktig for boksalg: studenter som tilfeldigvis passerer forbi en campusbokhandel, kjøper bøker de ikke ville ha bestilt aktivt på nett. Denne litteratur- og salgsfremmende aktiviteten til fysiske bokhandlere utgjør kjernen i argumentasjonen for fastpris generelt, også utenfor fag- og lærebøker.

Fastprisen virker gjennom å fjerne priskonkurranse i distribusjonsleddet i fastprisperioden. Dette gjør at små og store bokhandlere samt nettbokhandlere stiller likt med tanke på priskonkurranse i denne perioden. Isolert sett bidrar altså fastprisen til å styrke den fysiske bokhandelens konkurranseevne i fastprisperioden, slik som vi også har forklart i gjennomgangen av økonomisk teori i kapittel 2.2.

Uten fastpris vil priskonkurransen mellom bokhandlere øke. Fysiske bokhandlere har høyere faste kostnader enn rene nettbokhandlere, og større bokhandlere kan typisk spre kostnadene på flere titler enn små, spesialiserte bokhandlere. Å fjerne fastprisen vil derfor særlig kunne påvirke de mindre, spesialiserte bokhandlerne, og vil gjøre nettbokhandlere mer konkurransedyktige sammenlignet med fysiske bokhandlere.

Tradisjonelt har den fysiske campusbokhandleren vært den primære kanalen for kjøp av fysisk pensumlitteratur. Over tid har netthandel vokst frem som en alternativ distribusjonskanal. I dag tilbys pensumlitteratur gjennom både fysiske bokhandler og nettbutikker. Aktører som Akademika, Norli og ARK kombinerer fysisk bokhandel med netthandel. Disse tilbyr tilgang til pensumbøker uavhengig av geografisk nærhet til et studiested. Nettbokhandlerne må tilby samme fastpris som campusbokhandlerne på fastprisbøker, men bidrar til priskonkurranse for bøker som er i fripris. For studenter ved studiesteder uten lokal campusbokhandel er netthandel i praksis den primære kanalen.

I tillegg til fysiske og digitale bokhandlere er pensum også tilgjengelig i campusbibliotekene og i digitale kanaler. Campusbibliotekenes rolle er likevel ikke å dekke hele pensumbehovet, og basert på intervjuene gjennomført i løpet av dette oppdraget oppgir campusbibliotekene at de kun har noen fysiske eksemplarer av bøkene som er på pensum. Campusbibliotekene har også store kataloger av digitalt materiale og digitale bøker. Slik som vi har vist til i kapittel 3.3, er det likevel i all hovedsak internasjonal litteratur. Se også vurdering av det digitale under kapittel 4.5.

Digital tilgang til pensumbøker utgjør også en kanal for anskaffelse av pensumlitteratur. Digitale pensumbøker kan kjøpes gjennom flere kanaler. De fleste større bokhandelsaktørene tilbyr salg av e-bøker gjennom sine nettbutikker, slik at studentene kan kjøpe digitale versjoner av pensumbøker på samme måte som fysiske bøker. I tillegg finnes digitale pensumtjenester, som Allvit. Allvit ble lansert i 2019 som en digital løsning for fag- og pensumlitteratur og tilbyr i dag et omfattende utvalg norske pensumbøker.³⁴ Tjenesten gir studentene tilgang til digitale pensumbøker kombinert med funksjoner som søk, notater, markering av tekst og automatisk kildehenvisning.

Selv om slike digitale løsninger er tilgjengelige, synes bruken foreløpig å være relativt begrenset for pensum fra norske forleggere. Allvit hadde, ifølge Proff.no, en omsetning på om lag 10,2 millioner kroner i 2024, noe som er beskjedent sammenlignet med det samlede markedet for pensumlitteratur. Tjenesten har også hatt utfordringer med å oppnå lønnsom drift. Dette tyder på at digitale abonnements tjenester foreløpig utgjør en relativt liten distribusjonskanal for norskspråklig pensumlitteratur. I kapittel 3.3 har vi også vist at omsetningen fra digitale utgivelser foreløpig er relativt lav i lærebokmarkedet.

Samtidig viser utviklingen internasjonalt at digitale læremidler og abonnementsløsninger kan få økt betydning over tid. Det er derfor mulig at digitale distribusjonsformer vil spille en større rolle i det norske markedet fremover enn de gjør i dag.

Selv om den fysiske campusbokhandelen fortsatt spiller en viktig rolle for tilgjengeligheten av pensumlitteratur, har denne rollen blitt mindre enerådende over tid. Utviklingen av netthandel og digitale løsninger har gitt studentene flere alternative måter å skaffe pensumlitteratur på. Dette gjør seg særlig gjeldende fordi studenter i stor grad tilhører yngre aldersgrupper med høy digital kompetanse, og derfor i større grad enn befolkningen ellers kan forventes å benytte digitale distribusjonskanaler og produkter. Mens fysisk salg fortsatt synes å stå sterkt i allmennmarkedet, er situasjonen noe annerledes i lærebokmarkedet. Studenter i høyere utdanning er i større grad vant til at pensum også finnes i digitale formater, og digitalt pensum utgjør for mange et reelt alternativ til den fysiske boken, ikke bare et supplement.

Campusbokhandlernes rolle skiller seg fra den fysiske bokhandelens rolle i allmennmarkedet på flere måter. Salg i allmennmarkedet avhenger ofte av promotering, omtale og synlighet. For pensumlitteratur er etterspørselen i stor grad forhåndsbestemt og markedsstørrelsen kan anslås gjennom oversikt over hvilke emner som har litteraturen på pensum. Mens inntjeningen i allmennmarkedet avhenger av god omtale og kritikk, bestemmes inntjeningen i lærebokmarkedet av om bøkene kommer inn på pensum, hvor mange studenter som tar emnet/emnene og hvor lenge boken får bli på pensumlistene.

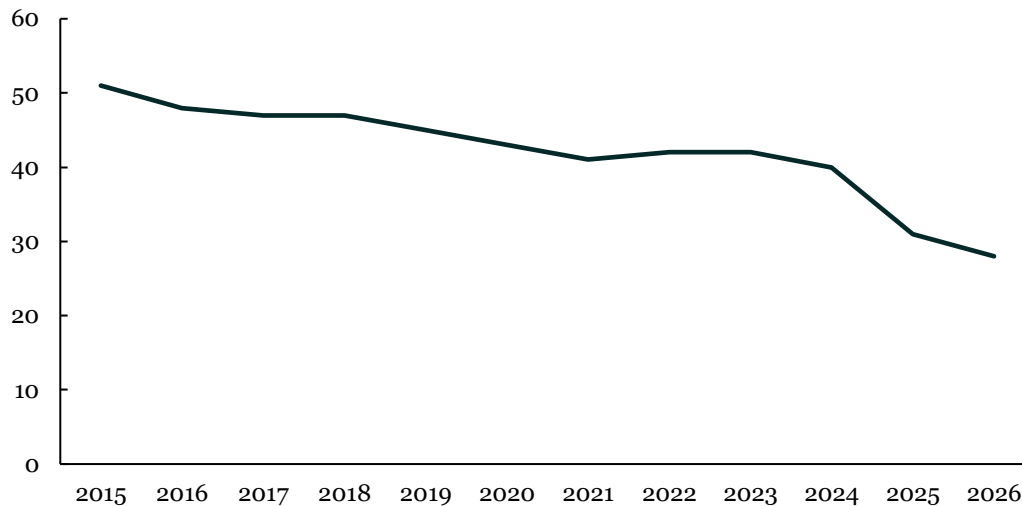
Pensumlitteratur konkurrerer heller ikke med andre titler på samme måte som titler innenfor allmennmarkedet gjør. Det er pensumbeslutningen som avgjør hvilken tittel som skal benyttes, og verken campusbokhandlere eller studenter har interesse av å kjøpe tilgrensende pensumlitteratur som ikke er på pensum.

I Figur 4-1 presenteres utviklingen i antall akademiske bokhandlere i Norge.

---

³⁴ Bok365 (2022). Kjøper Allvit fra Bokbasen. Hentet 11.06 [her](#).

Figur 4-1: Antall akademiske bokhandler 2015-2026 (hovedbutikker og filialer), inkl. Norli Akademisk fra 2025. Kilde: Bokhandlerforeningen. Tallene inneholder ikke nettbokhandler (eks. haugenbok.no, akademika.no, ebok.no, boklisten.no, ABC Academic Book Center), og heller ikke skolebokutsalgsalg som kun har åpning under semesterstart (eks. Sørbok Grimstad, Nordbok Steinkjer).

Det er en tydelig nedgang i antall bokhandlere mellom 2015 og 2025, med et spesielt kraftig fall i etterkant av pandemien og etter innføringen av bokloven. Siden 2015 har antallet falt fra 51 til 28. Nedleggelsene har rammet bredt, særlig de minste studiestedene.³⁵ Akademika har tradisjonelt vært den største og eneste kjedeaktøren i fagbokmarkedet, og har opplevd en reduksjon i antall butikker fra 34 til 16 mellom 2015 og 2026. De siste årene har Norli trådt inn i markedet og drifter i dag flere campusbokhandlere. I dag har alle bokhandlerne som er drevet av studentsamskipnader kjedeavtale med enten Norli eller Akademika. Det er likevel flere av studentsamskipnadene som har blitt lagt ned de siste årene (Bok & bibliotek, 2026).

En mulig bekymring er at dersom studiestedene med smale eller spesialiserte fag er særlig berørt av nedleggelsene, vil dette ha bidratt til dårligere tilgang til pensum for disse studentene. Det er imidlertid lite som tyder på at dette er tilfellet: Smale og spesialiserte fag tilbys i størst grad ved de store universitetene, som Universitetet i Oslo og Universitetet i Bergen, som har egne campusbokhandlere.

Man skal være litt varsom med å benytte nedgangen i antall campusbokhandlere under fastprisregulering til å konkludere med hvilken effekt fastprisen har sammenlignet med en situasjon med fripris. Vi kan ikke fra dette alene konkludere med at det ikke ville vært enda færre campusbokhandlere uten fastpris. Nedgangen viser likevel at selv med dagens fastprisregulering, er det en kraftig nedadgående trend i antall campusbokhandlere, og også omsetning av fysiske pensumbøker slik som vi har vist i kapittel 3.3.

Det er i denne sammenhengen viktig å påpeke at reguleringen ikke har vært lik over tid. I forbindelse med bokloven ble det kun fastsatt bestemmelse om når fastprisen *kan* settes, jf. bokforskriften § 6, som omtales mer detaljert i kapittel 4.2. Forskriften er dermed utformet på en slik måte at den spesifiserer hva som må til for å legge en revisjon i fastpris, slik at fastprisen ikke kan uthules og tas i bruk uten tydelig grunnlag. En slik bestemmelse som spesifiserte hva som kreves for å legge en revisjon i fastpris

³⁵ Eksempelvis Studentsamskipnaden i Østfold (SiØ) sine bokhandler i Halden og Fredrikstad og bokhandlerne på Høgskolen på Vestlandet (HVL) på campus Sogndal og campus Kronstad. Les mer her: (Bok & bibliotek, 2026).

fantas ikke i den gamle bokavtalen.³⁶ Våre informanter beskriver i intervjuene at dette har gjort at en større andel revisjoner isteden går i fripris enn fastpris etter overgangen fra bokavtalen til bokloven. At de fleste revisjoner legges i fripris bekreftes av våre beregninger. Basert på statistikk fra Bokbasen beregner vi at 76 prosent av alle revisjoner mellom 2024-2026 legges i fripris.

Pensumbøker selges ofte over flere år, ikke bare når de er nye. Fastprisbøker utgjør en relativt liten andel av bokhandlerens omsetning i dag, og bokhandlerne bekrefter at det er en svært liten og fallende andel av omsetningen som er underlagt fastpris. Likevel betyr i praksis muligheten for å legge revisjoner rett i fripris at andelen fastprisbøker er enda lavere enn tidligere for campusbokhandlere.

Ettersom det har vært fastpris i hele perioden vi har dokumentert nedgang i antall campusbokhandlere, er det nyttig å se til utviklingen i andre land uten fastpris for å vurdere effekten fastprisen har hatt på utviklingen i Norge. Slik som vi har vist til i kapittel 3.4, er den samme nedadgående trenden synlig også i land uten fastprisregulering. I Sverige stengte Campusbokhandeln alle sine ti fysiske butikker innen utgangen av mai 2026, og i Danmark, hvor markedet er mer fragmentert enn i Norge, peker utviklingen i samme retning. Salget av trykt pensumlitteratur har falt i de fleste land vi har undersøkt, uavhengig av om landet har fastprisregulering eller ikke, jf. kapittel 3.4.

At det er en nedadgående trend for lærebøker også i andre land både med og uten fastpris, indikerer at det er felles internasjonale trender som driver utviklingen for kjøp av fysiske lærebøker og omfanget av fysiske campusbokhandlere. Basert på intervjuene vi har gjennomført i forbindelse med utredningen er det en bred enighet blant aktørene i bransjen om at det er et sammensatt bilde som driver nedgangen i antall campusbokhandlere. Blant annet er digitalisering av pensum, økt netthandel, endrede lesevaner, utbredelse av kunstig intelligens og svakere studentøkonomi noen av delforklaringene som trekkes frem.

4.1.1 Konklusjon

Den fysiske campusbokhandelen er under press i dag, med redusert omsetning og redusert antall bokhandlere. Utviklingen av nettbokhandlere og digital tilgang til bøker gjør at studenter kan skaffe pensum på andre måter enn gjennom en fysisk bokhandel. Samtidig innebærer dette at rollen campusbokhandleren tradisjonelt har hatt med pensumveiledning, å være et sosialt samlingspunkt og å gjøre fag- og lærebøker tilgjengelige for impulshandel, faller bort for en stadig større gruppe studenter.

Fastpris fjerner priskonkurranse i fastprisperioden, og styrker derfor konkurranseevnen til den fysiske bokhandleren som typisk har høyere faste kostnader enn nettbokhandlere. Dagens fastprisregulering virker likevel ikke å være tilstrekkelig til å snu den nedadgående trenden i antall fysiske bokhandlere, gitt utviklingen de siste årene. Den strukturelle nedgangen i markedet for campusbokhandlere virker å skyldes en rekke faktorer, og det er vanskelig å isolere fastprisens bidrag til å motvirke dette. Det er imidlertid sannsynlig at i fravær av fastpris ville konkurransepresset fra nettbokhandlere og digitale bøker vært enda sterkere, og nedgangen i antall campusbokhandlere kunne ha vært mer omfattende enn det vi har sett til nå.

---

³⁶ Den Norske Forleggerforening. Bokavtalen. ([Bokavtalen - Den Norske Forleggerforening](#)). Hentet 15.06.

4.2 Fastpris gir mer forutsigbar inntjening slik at forlagene investerer i norske fag- og lærebøker

Et sentralt litteraturpolitisk argument for å inkludere lærebøker og fagbøker i bokloven er at fastpris gjør det mer attraktivt for fagbokforfattere å lage faglitteratur på bokmål, nynorsk, de samiske språkene og de nasjonale minoritetsspråkene kvensk, romani og romanes, i brede og smale fag. Dette skal sikre at norske studenter kan tilegne seg faget på sitt eget språk. Videre argumenteres det for at fastpris på fagbøker er med på å beholde og videreutvikle det norske fagspråket (Forskerforbundet, 2022), (Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO), 2022).

Dette argumentet bygger på at fastprisen gir forlagene og forfatterne forutsigbare inntekter i det første salgsåret, og at denne forutsigbarheten gjør det lettere å investere i nye titler og i revisjoner av eksisterende titler, også i smale fag. En oppdatert lærebok krever arbeid av forfatter og redaktør, og uten en viss forutsigbarhet i pris kan det bli vanskeligere å forsvare den investeringen. Akademika peker for eksempel i sitt høringssvar på at svekket økonomi i forlagsleddet vil gjøre det vanskeligere å produsere lærebøker på norsk, og at dette særlig vil gå ut over de minste fagene ved norske læresteder (Akademika, 2022).

Flere av de største forlagene som utgir litteratur innen fag- og lærebøker oppgir at de selv ikke ønsker fastpris (Den norske Forleggerforening, 2022), (Cappelen Damm, 2022), (Aschehoug, 2022).³⁷ Dette indikerer at forlagene selv ikke opplever denne mekanismen som viktig. Fagbokforlaget støtter derimot at fastprisen skal gjelde for fag- og lærebøker, og begrunner dette med at «fastpris er viktig for å opprettholde og utvikle et norsk fagspråk, styrke bredden i utgivelsene, gi forutsigbarhet for forfatteren og opprettholde fysiske bokhandlere på campusene». Videre skriver Fagbokforlaget i høringssvaret at fastprisen bidrar til forutsigbare investeringer for forlagene (Vigmostad & Bjørke, 2022).

Videre er dette relevant å se i sammenheng med nedgangen i omsetning særlig i lærebokmarkedet, se også omtale i kapittel 3.3. Den reduserte omsetningen tyder på at bokloven og fastprisen ikke er tilstrekkelig til å sikre forlagene mot fall i omsetning innen lærebøker. I fagbokmarkedet øker omsetningen, men kun innen det digitale segmentet. Samtidig har antall nyutgivelser falt også i fagbokmarkedet, noe som tyder på at omsetningen i det digitale drives av nye typer av tjenester heller enn at man gir ut nye fagbøker med fastpris.

Videre viser praksisen til flere av forlagene knyttet til reviderte bøker at de velger bort den forutsigbarheten som fastpris eventuelt gir. Bokloven § 5 fastsetter at fastpris gjelder i tolv måneder for hvert format «fra første gang formatet av boka utgis». Bokforskriften § 6 presiserer at det «må ha funnet sted en vesentlig endring av boka» og at dette kan være «berikelser i form av tekst, språklig bearbeidelse eller illustrasjoner som gir verket en ny karakter» for at forlaget skal kunne ta fastpris for en nyutgivelse. For nyutgivelser med «vesentlige endringer» kan altså forlaget velge å ta fastpris, men de må ikke.

Våre informanter har i intervjuene opplyst at forlagene, siden bokloven trådte i kraft, i utstrakt grad har valgt å legge reviderte utgaver direkte i fripris. Fra campusbokhandlersiden opplyses det om at fallet de har opplevd i andelen omsetning fra fastprisbøker etter innføring av bokloven i stor grad kan begrunnes i at reviderte utgaver legges i fripris. Som nevnt i kapittel 4.1 beregner vi basert på statistikk

---

³⁷ Gyldendal leverte ikke høringssvar i forbindelse med høringen, men har uttalt at de stiller seg bak Forleggerforeningens mening om at bokgruppe 2 bør unntas bokloven, se for eksempel her: [Kampen om campus - BOK365.no](https://www.kampen.om-campus.no/BOK365.no)

fra Bokbasen at 76 prosent av alle revisjoner innen fag- og lærebøker i 2024-2026 ble gitt ut i fripris. Selv om andelen revisjoner som blir lagt ut i fripris varierer mellom de fire store forlagene, har alle lagt ut noe av sine revisjoner i fripris. Andelen revisjoner som ble lagt i fripris var høyest i 2024, med 79 prosent, i 2025 ble 72 prosent lagt i fripris, mens hittil i 2026 har 75 prosent av alle revisjoner blitt lagt i fripris.

Bakgrunnen for at forlagene velger å legge bøker i fripris er sammensatt. Det som oppgis i intervjuene, er for det første at fastpris hindrer at bøker kan tilbys i digitale abonnementsmodeller og pensumpakker. For det andre gir fripris forlagene større handlingsrom i forhandlingene med bokhandlere og andre detaljister, blant annet fordi rabattvilkårene og prisingen av pakker da ikke er bundet, slik som i fastprisperioden.

På denne måten viser forlagenes egen atferd at fastprisperioden ikke oppfattes som den viktigste mekanismen for å sikre forutsigbar inntjening, i det minste på reviderte utgaver og for flere av forlagene. Flere av forlagene velger systematisk fripris på revisjoner, trolig fordi det å kunne legge revisjoner inn i digitale plattformer og abonnementsløsninger eller muligheten til friere forhandlinger med bokhandlerne vurderes som mer verdifullt enn prisforutsigbarheten fastprisen gir.

4.2.1 Konklusjon

Vi finner ikke støtte for at fastprisen i dag fungerer som et virkemiddel for å sikre forutsigbar inntjening for nyutgaver og revisjoner og gjennom dette støtter investeringer i norsk faglitteratur innen bokgruppe 2. Vi baserer dette på at tre av fire store forlag ikke ønsker at fastprisen skal videreføres, og at særlig disse tre forlagene i stor grad velger bort fastpris på revisjoner. Vår oppfatning er at flere av forlagene ser en større gevinst ved å få fleksibilitet til å kunne legge reviderte bøker direkte inn i digitale plattformer og abonnementsløsninger samt friere forhandlinger med bokhandlerleddet, enn en eventuell gevinst fra fastpris.

4.3 Fastpris sikrer at flere lærebøker finnes på norsk, også i små fag

Et argument som er fremført, er at fastpris hindrer prisforskjeller mellom brede og smale fag, og dermed sikrer likere tilgang og prisnivåer uavhengig av hvor mange som tar faget. Tanken her er at forlagene gjennom fastprisen kan kryssfinansiere brede og smale fag. Argumentasjonen er at forlagene gjennom fastprisen får en høyere omsetning på de brede fagene, ettersom de kan opprettholde en høyere pris enn det som ellers hadde vært mulig. Dette kan forlagene bruke på å investere i de smalere fagene, slik at det blir gitt ut bøker også i disse fagene til en pris som er lavere enn uten fastprisen.

Dette er en argumentasjon som har en parallell til allmennmarkedet. For allmennmarkedet er en av effektene som fastprisen forventes å ha at forlagene kan ha høyere priser på bestselgere i fastprisperioden enn i en friprissituasjon. Dette gjør at forlagene kan få økt omsetning, som de kan bruke til å investere i titler hvor inntekspotensialet ikke er like sikkert, altså smalere litteratur, noe som bidrar til økt litterært mangfold. Dette igjen kan bidra til likere priser mellom bestselgere og smalere litteratur, og også gjøre at flere kjøper og leser smalere litteratur når den både tilgjengeliggjøres og har en lavere pris. Uten denne krysssubsidieringsmekanismen ville smalere titler enten ikke blitt utgitt, eller måtte prises langt høyere enn bestselgere for å bære sine egne kostnader.

Ettersom vi ikke finner grunnlag for at fastprisen generelt bidrar til mer forutsigbar inntjening for forlagene innen bokgruppe 2 i dag, se diskusjon i 4.2, eller at dette i det minste ikke vurderes som viktig nok for flere av de store forlagene for å legge revisjoner i fastpris, virker det også usannsynlig at

fastprisen bidrar til krysssubsidiering, særlig i lys av den nedadgående utviklingen i omsetning innen fag- og lærebøker.

Videre bygger argumentet for allmennmarkedet på at det er substitusjon mellom ulike titler, altså at høy fastpris på bestselgere unngår at bestselgerne legger beslag på en for høy andel av lesernes tid og oppmerksomhet, slik at de også, eller heller, kjøper smalere litteratur. Bøkene er altså substitutter til hverandre i leserens øyne.

Dette kan ikke sies å være tilfelle for fag- og lærebokmarkedet, i det minste ikke mellom fag, og heller ikke for pensumlitteratur. Studenter med behov innenfor ett fag, kan ikke dekke dette behovet gjennom å kjøpe faglitteratur innenfor et helt annet fag, slik man kan argumentere for at ulike skjønnlitterære verker konkurrerer om de samme leserne. Det kan hende at det forekommer konkurranse mellom ulike titler innad i det samme faget. Men fordi det ofte tar lang tid å etablere en lærebok i UH-sektoren, utvikler forlagene ulike spisskompetanser på ulike fag, som de ivaretar over tid. Og det er kun innenfor store fag, med mange studenter, at det vil kunne være rom for konkurranse mellom titler.

Det finnes en tilskuddsordning for norskspråklige læremidler i høyere utdanning, Lærebokordningen, som er forvaltet av Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse.³⁸ Ordningen er rettet mot bøker det ikke er tilstrekkelig kommersielt grunnlag for å utgi, og støtter blant annet produksjon på nynorsk og samisk. Denne ordningen svekker argumentet for at fastprisen er nødvendig for å få til krysssubsidiering mellom brede og smale titler: Dersom utgivelser med svakt kommersielt grunnlag allerede kan søke om ekstern finansiering, reduseres behovet for krysssubsidiering. Samtidig har vi fra informanter vi har intervjuet fått oppgitt at støtteordningen har et svært begrenset omfang, og ikke er tilstrekkelig sett opp mot omfanget av ikke-kommersielle utgivelser. Ordningen har fordelt midler på mellom 4 og 9 millioner kroner årlig, og ble opprettet i 1984. I 2026 er det totalt 9 millioner kroner som lyses ut. I 2016 ble ordningen evaluert av NIFU, og konklusjonen var at tilskuddsordningen drives effektivt og er nødvendig for lærebøker som ikke ellers ville blitt publisert.³⁹

Basert på data fra Bokbasen og Ginntech, har vi sjekket prisforskjellen mellom brede og smale fag. Det har ikke innenfor rammene av dette oppdraget vært mulig å koble enhver utgivelse til faget, og regne ut antall studenter innen faget. Vi har derfor antatt at bøker som står oppført på mange pensumlister, er skrevet for brede fag, mens bøker som er oppført på få pensumlister, er skrevet for smale fag. Datagrunnlaget kommer fra Ginntechs database.⁴⁰ I Figur 4-2 og Figur 4-3 sammenligner vi pris per side med antall fag boken brukes i, for bøker i og utenom fastpris. Vi finner ikke noen sammenheng mellom pris per side og bredde på faget, verken for bøker i eller utenom fastpris.

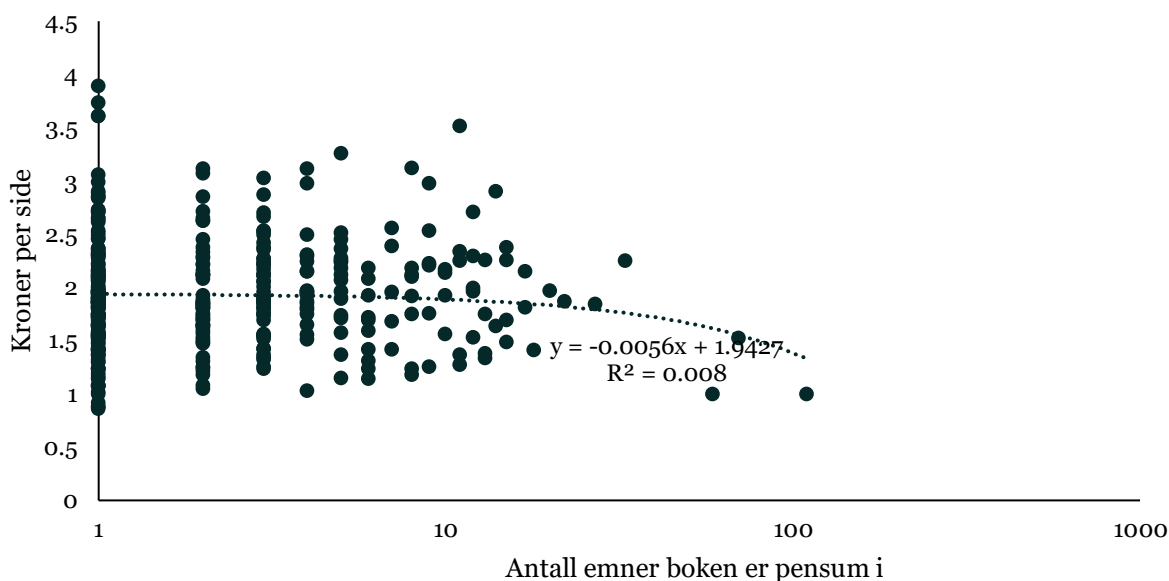
---

³⁸ Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse ([Lærebokordningen for høyere utdanning | HK-dir](#))

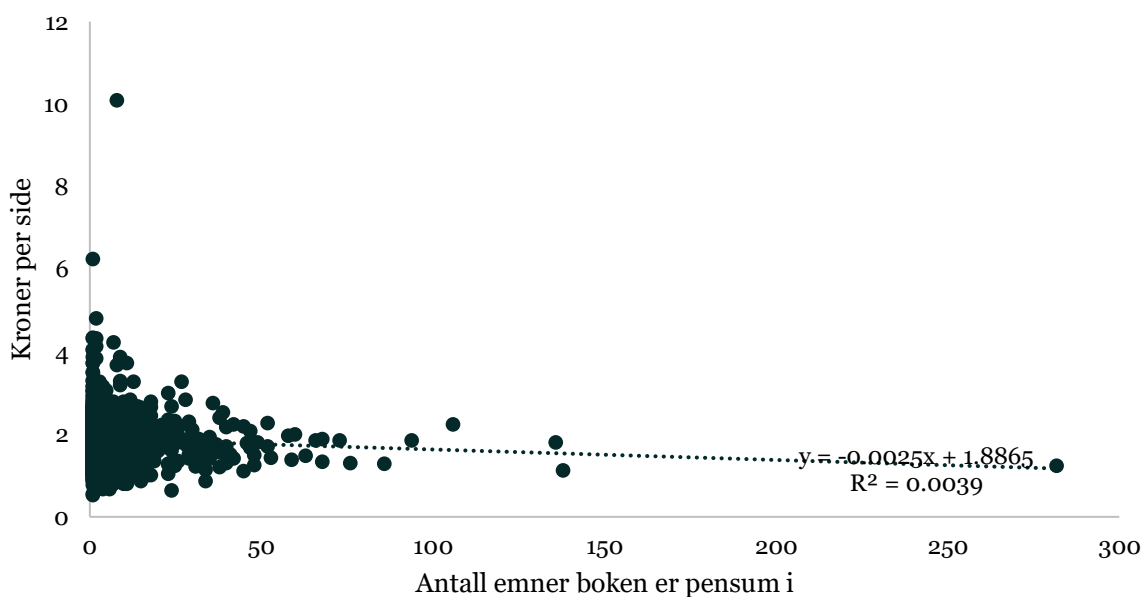
³⁹ NIFU (2016) Læremidler og formidling i høyere utdanning. En evaluering av tilskuddsordningen og en vurdering av insentivene. Hentet [her](#).

⁴⁰ Ginntech henter kategoriseringen av pensumoppføringer direkte fra det som er registrert i Leganto, og gjør ingen selvstendig kontroll av om en oppføring for eksempel er en e-bok eller en papirbok. Vi har fått oppgitt av Ginntech at dataene i Leganto kan inneholde noen feilregistreringer, så må tallene tolkes med et visst forbehold.

Figur 4-2: Kroner per side og antall emner boken er pensum i, for bøker i fastpris. Kilde: Menon basert på data fra Bokbasen og Ginntech.

Figur 4-3: Kroner per side og antall emner boken er pensum i, for bøker utenom fastpris. Kilde: Menon basert på data fra Bokbasen og Ginntech

4.3.1 Konklusjon

Vi finner ikke empirisk støtte for at fastprisen bidrar til likere pris mellom brede og smale fag basert på tester av sammenhengen mellom pris per side og antall fag en bok benyttes i, både for fastpris- og friprisbøker. Krysssubsidieringsmekanismen forutsetter at fastpris gir forlagene økt omsetning på brede fag som de kan investere i smale fag. Den nedadgående omsetningsutviklingen i fag- og lærebokmarkedet svekker dette premisset. Videre bidrar også forlagenes valg om å legge nytgivelser i fripris til å undergrave mekanismen.

4.4 Fastpris gir mer forutsigbar inntjening for forfattere

Et sentralt argument for fastprisen er at den sikrer forutsigbar inntjening for forfatterne. NFFO peker i sitt høringsvar knyttet til bokloven på at fastprisen gir et forutsigbart inntektsgrunnlag i en periode, og at dette er viktig for rekrutteringen av faglitterære forfattere som skriver på norsk. NFFO viser videre til at den personlige fortjenesten til en forfatter for en bok tilsvarer rundt 10 000 kroner i årlig inntekt over en femårsperiode, og at dette beløpet trolig ville vært enda lavere uten fastpris.

Forholdet mellom forfatter og forlag for fag- og lærebøker reguleres gjennom normalkontrakten mellom NFFO og Den norske Forleggerforening fra 2011. Avtalen består i hovedsak av fire dokumenter: *Generelle kontraktsvilkår for publisering av faglitterære verk*, *Spesielle kontraktsvilkår for utgivelse av faglitterære verk på papir*, *Forhåndsavtale* og *Forlagsavtale for utgivelse på papir*.⁴¹

For papirutgivelser fastsetter kontraktens spesielle kontraktsvilkår at forfatteren som hovedregel skal motta en royalty tilsvarende 15 prosent av bokens beregningsgrunnlag, som normalt er bokens faste utsalgspris. For innbundne bøker skal det normalt gjøres et fradrag i beregningsgrunnlaget på inntil 15 prosent før royalty beregnes.⁴² Kontrakten åpner for enkelte avkortninger, blant annet for de første 3 000 solgte eksemplarene eller i tilfeller der forlaget har hatt særlig høye produksjonskostnader.

Fastprisordningen har direkte betydning for forfatterøkonomien fordi royaltyen beregnes av bokens faste utsalgspris så lenge boken er i fastprisperioden. Etter at fastprisperioden er utløpt, kan boken selges til redusert pris, og kontrakten fastsetter at den reduserte prisen da skal utgjøre nytt beregningsgrunnlag for royalty. Forfatterens inntekter er dermed direkte knyttet til både salgsvolumet og prisnivået på boken.⁴³

NFFO bekrefter også i sitt høringsvar knyttet til bokloven at normalkontraktene er et sentralt virkemiddel for å gi forfattere og oversettere forutsigbarhet når det gjelder inntekter. Det argumenteres for at fastprisen er en måte å sikre opphaveren et rimelig vederlag for sitt åndsverk, i tråd med åndsverkloven § 69.

Tabell 4-1: Sammenhengen mellom fastpris og royalty i normalkontrakten for fagbøker og lærebøker på papir. Kilde: Normalkontrakt for faglitteratur: Spesielle kontraktsvilkår for utgivelse av faglitterære verk på papir.

Forhold	Bestemmelse i normalkontrakten
Beregningsgrunnlag	Royalty beregnes av bokens faste utsalgspris så lenge fastpris gjelder
Fradrag i beregningsgrunnlag	For innbundne bøker gjøres normalt et fradrag i beregningsgrunnlaget med inntil 15 prosent før royalty beregnes
Normal royalty	15 prosent av beregningsgrunnlaget
Mulig avkortning	Inntil 2 prosentpoeng for de første 3 000 solgte eksemplarene
Etter fastprisperioden	Ved nedsettelsessalg utgjør den reduserte prisen nytt beregningsgrunnlag for royalty

⁴¹ Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO) (u.d). Avtale om Normalkontrakt for faglitteratur. Alle dokumenter kan lastes ned [her](#). Hentet 09.06.

⁴² Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO) (u.d) Normalkontrakter for forfattere: Spesielle kontraktsvilkår for utgivelse av faglitterære verk på papir. Hentet 15.06. [her](#).

⁴³ Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO) (u.d) Normalkontrakter for forfattere: Generelle kontraktsvilkår for publisering av faglitterære verk. Hentet 15.06. [her](#).

Om fastprisperioden for bokgruppe 2 forkortes, tas bort eller gjøres mer fleksibel, vil forlagene kunne sette ned prisen på bøkene tidligere. Dermed vil forfatterinntektene kunne berøres direkte.

Forfatternes inntjening er imidlertid også nært knyttet til forlagenes investeringsvilje. Det er forlagene som beslutter hvilke titler som utgis, og dersom en tittel ikke vurderes som lønnsom, blir den i praksis ikke gitt ut, uavhengig av hvordan royaltien beregnes. I markedet for fag- og lærebøker er inntjeningen for forfatter og forlag først og fremst bestemt av om boka kommer inn på pensum, antallet studenter i faget og tittelens levetid.

Den viktigste ressursen forfattere av slike bøker har, er at de ofte er forskere og forelesere med direkte eller indirekte innflytelse over pensumbeslutningene. Deres faglige anerkjennelse og løpende forskningsaktivitet betyr gjerne mer for rekrutteringen av forfattere enn utsiktene til royaltynntekt.

Flere informanter vi har intervjuet, beskriver at flere av forlagenes faktiske praksis siden boklovens ikrafttredelse har beveget seg i retning av at reviderte utgaver i stor grad legges i fripris fremfor fastpris som beskrevet i kapittel 4.1 og 4.2. Dersom reviderte utgaver systematisk plasseres i fripris, begrenses fastprisordningens praktiske rekkevidde for en sentral del av markedet for fag- og lærebøker.

4.4.1 Konklusjon

Forfatterøkonomien er i all hovedsak knyttet til forlagenes investeringsvilje, og fastprisen har riktignok en direkte kobling til forfatterinntektene gjennom normalkontrakten, ettersom royaltien beregnes basert på utsalgsprisen. Det er imidlertid ikke åpenbart at forlagets inntekt, som utgjør grunnlaget for royaltien, blir høyere med fastpris enn uten. At de fleste forlag velger fripris på nyutgivelser, slik vi viser i kapittel 4.2, kan tyde på at forlagene selv ikke forventer at fastpris gir et høyere inntekts- og dermed royaltigrunnlag. Fastprisen kan dermed bidra til noe forutsigbarhet for forfatterne, men effekten er begrenset og virker i hovedsak indirekte, gjennom forlagenes investeringsvilje. I den grad fastprisen styrker forlagenes økonomi og investeringsvilje, vil dette også kunne komme forfatterne til gode.

4.5 Fastpris hindrer digital innovasjon i fag- og lærebokmarkedet

Fastpris omfatter i dag både fysiske og digitale fag- og lærebøker. Dette kan begrense fleksibiliteten i prismodeller som pakkeløsninger, abonnement på pensum eller andre rabatterte digitale tilbud til studenter. Stortingets anmodningsvedtak ber regjeringen utrede om regelverket kan endres slik at lærebøker og fagbøker i større grad kan inngå i digitale læringstjenester også i fastprisperioden. Bakgrunnen er at bokloven paragraf 5 tredje ledd krever at e-bøker og digitale lydbøker med fastpris bare kan omsettes ved eksemplarsalg i fastprisperioden. Dette innebærer at nye digitale titler ikke kan inngå i abonnementsløsninger, leiemodeller eller i pakkeløsninger med trykte bøker før fastprisperioden for det aktuelle formatet har løpt ut.

Flere aktører fryktet ved innføring av bokloven at en lovfestet fastpris på lærebøker ville bremse utviklingen av nye digitale læringsressurser. Gjennom høringssvarene til forslaget om bokloven argumenterte universitetsbibliotekene ved NTNU og UiT for at lærebøker burde holdes utenfor bokloven, da en fastprisordning kan hemme satsingen på norske digitale læremidler og forskningsressurser (UiT, 2022), (NTNU, 2022). Forleggerforeningen anførte også i sitt høringssvar at fripris kan gjøre det enklere for norske digitale læremidler å konkurrere med engelskspråklige alternativer, noe de mener er viktig ettersom digitale løsninger overtar for tradisjonelle bøker i høyere utdanning (Den norske Forleggerforening, 2022). Konkurransetilsynet pekte i sitt høringssvar på at bindinger som fastpris kan på generelt grunnlag hindre bransjen i å ta i bruk nye digitale løsninger i

takt med etterspørselen. Videre påpeker Konkurransetilsynet at fravær av de nyeste bøkene i strømmetjenester vil kunne gjøre strømming mindre attraktivt og bidra til å begrense spredningen av norsk litteratur (Konkurransetilsynet, 2022).

Argumentene mot fastprisen handler ikke bare om tilgang til e-bøker gjennom abonnements- og strømmetjenester. Som beskrevet i kapittel 3.1.1, utvikles det internasjonalt en rekke digitale produkter som bygger på faginnholdet i bøkene, slik som interaktive og adaptive læringsressurser, undervisningspakker og andre ed-tech-løsninger. I profesjonsmarkedet finnes tilsvarende tjenester der faginnhold inngår som del av et større digitalt produkt, for eksempel på juridiske plattformer som Juridika. Fastprisen reduserer insentivet til å utvikle slike produkter med utgangspunkt i pensum- og fagbøker, fordi nye titler med fastpris ikke kan inngå i pakke- eller tjenesteløsninger i fastprisperioden.

I det følgende vurderer vi virkningene av fastprisen på digital innovasjon delt i tre kategorier: lærebokmarkedet, fagbokmarkedet og universitetsbibliotekene.

4.5.1 Lærebokmarkedet

I dag må studenter som ønsker digital tilgang til en pensumbok i fastpris, kjøpe boken som enkeltteksemplar. Dersom studenter ønsker å bruke en abonnementsløsning som sin primære tilgangskanal, vil de dermed kunne mangle deler av pensumlistene. Dette kan redusere verdien av abonnementsmodeller for studenter som betaler for et digitalt abonnement, ettersom de likevel må supplere med enkeltteksemplarer ved siden av abonnementet for å få tilgang til alt pensum. Så vidt oss bekjent, er Allvit den eneste aktøren som tilbyr digitale abonnementsløsninger spesifikt for pensum. Allvit er en relativt liten aktør som fortsatt er i oppstartsfase (se også diskusjon i kapittel 4.1).

Utover tilgangen til selve bøkene, kan fastprisen også redusere insentivet til å utvikle digitale produkter bygget på pensum, slik som interaktive læringsressurser eller øvings- og quizverktøy knyttet til pensumlitteraturen. Slike tjenester finnes blant annet i skoleverket, men er oss bekjent foreløpig lite utbredt i høyere utdanning for norsk pensum. Dette kan være knyttet til begrensningene som fastprisen medfører, eller andre faktorer slik som for eksempel lave investeringsmuligheter for forlagene i et marked med nedadgående omsetning.

Et særtrekk ved lærebokmarkedet er at digitale læremidler i hovedsak har verdi når de er knyttet til selve pensumboken. Det er pensum som styrer hva studentene skal lære seg, og i høyere utdanning må derfor det digitale produktet ta utgangspunkt i pensumboken for å være relevant for studentene. Dette skiller seg fra profesjonsmarkedet, der aktørene i større grad kan velge å omgå fastprisen ved å tilby innhold som ikke bygger på en fastprisbelagt bok (se kapittel 4.5.2). I lærebokmarkedet er denne muligheten mindre tilgjengelig, og fastprisens begrensning på pensumboken får dermed mer direkte betydning for utviklingen av digitale læringsressurser.

Det er også flere sentrale forhold som skiller lærebokmarkedet fra profesjonsmarkedet, og som i seg selv kan dempe insentivene til digital innovasjon. En mulig forklaring på den begrensede utbredelsen av digitale alternativer er knyttet til hvordan etterspørselen i markedet er organisert. Pensumlitteratur velges av pensumbesluttere, som kan være mer tilbakeholdne med å erstatte tradisjonelle lærebøker med alternative digitale læringsressurser enn studentene selv. Sammen med studentenes begrensede kjøpekraft kan dette bidra til å dempe etterspørselen etter digitale løsninger og dermed bremse innovasjonstakten i markedet. I tillegg er markedet for trykt pensumlitteratur nedadgående. Disse driverne virker uavhengig av fastprisen.

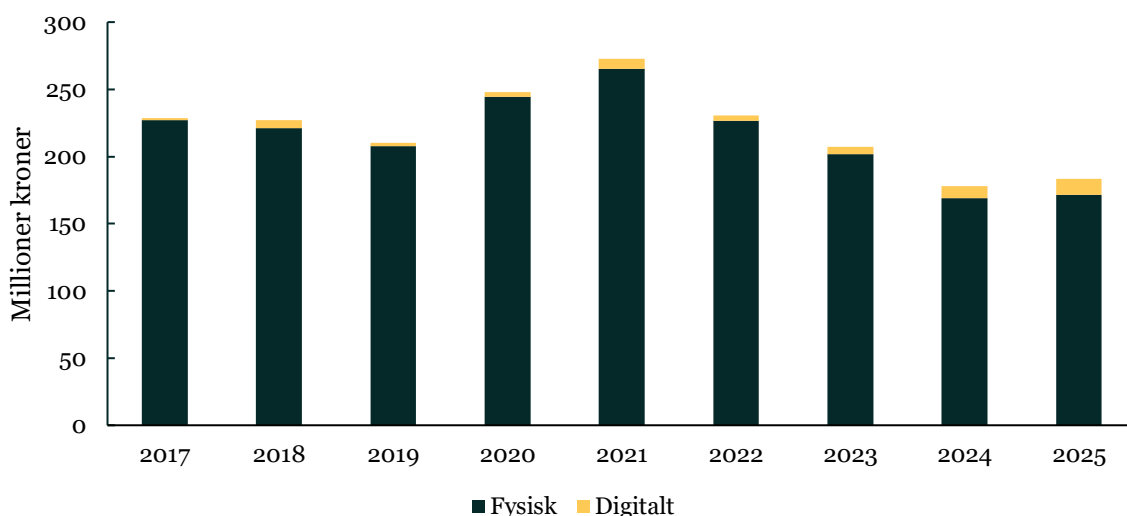
Videre er det viktig å understreke at fastprisen kun gjelder i tolv måneder, mens en lærebok normalt har en vesentlig lengre levetid. Forlagene står dermed fritt til å utvikle digitale produkter og tjenester knyttet til boken når fastprisperioden er utløpt, og har i prinsippet god tid til innovasjon gjennom resten av bokens livsløp. På marginen vil insentivene likevel være svakere så lenge slike løsninger ikke kan tilbys i de første tolv månedene. Dette kan være en attraktiv tid i bokens livsløp, og når investeringer i digital funksjonalitet ikke kan utnyttes i denne fasen, trekker det i retning av lavere investeringsvilje. Fastprisen vil dermed på marginen redusere insentivene til innovasjon, selv om den ikke fjerner insentivene. Som vist i kapittel 3.4 er markedet for trykt pensumlitteratur under press i flere sammenlignbare land, og den digitale overgangen skjer uavhengig av hvordan markedene er regulert. Dette tyder på at de strukturelle driverne bak digitaliseringen, herunder endret studentatferd, fremveksten av internasjonale digitale plattformer og økt bruk av engelskspråklig pensum, er sterkere enn effekten av nasjonal prisregulering. Fastprisens konsekvenser for digital innovasjon bør derfor vurderes med dette som bakteppe.

Det har vært en nedgang i omsetningen for lærebøker for høyere utdanning de siste årene, målt i forlagsomsetning. Dette illustreres i figur 4-4, som viser forlagsomsetning for lærebøker for høyere utdanning fordelt på omsetning fra henholdsvis fysiske bøker og digitale bøker. Omsetningen knyttet til fysiske bøker har falt med 25 prosent mellom 2017 og 2025, mens omsetningen for digitale bøker og andre digitale tjenester nesten har syv-doblet seg.⁴⁴ Selv om omsetningen av fysiske bøker har falt, samtidig som den digitale omsetningen har økt, utgjør fysiske bøker fortsatt klart den største delen av markedet. Den midlertidige oppgangen i forlagsomsetningen i fysiske bøker mot slutten av perioden må tolkes med forsiktighet. Våre informanter i intervjuene har opplyst om at oppsvinget i hovedsak skyldes lagerstyring i distribusjonsleddet, og ikke økt etterspørsel fra sluttkundene, ettersom Akademika realiserte lageret sitt, mens Norli bygde opp lager. Dette kan gi et inntrykk av vekst som ikke gjenspeiler reell etterspørsel.

---

⁴⁴ Som omtalt i kapittel 3.3.1 kan vi her se Forleggerforeningens tall i lys av tallene fra Fagbokforlaget for å få et bedre bilde av markedsutviklingen. For sammenliknbare bokgrupper (2.1, 2.2 og 8.9) viser de aggregerte omsetningstallene vi har mottatt fra fagbokforlaget en svak økning, mens omsetning i de samme bokgruppene aggregert for de øvrige forlagene i Forleggerforeningen, faller. Det understreker at de samlede tallene fra Forleggerforeningen ikke gir et fullstendig bilde av utviklingen i markedet.

Figur 4-4: Forlagsomsetning for lærebøker for høyere utdanning.⁴⁵ Kilde: Forleggerforeningen. Merk: Statistikken inkluderer ikke tall fra Fagbokforlaget (Vigmostad & Bjørke), som er ett av de fire største fagbokforlagene. Det finnes også digitale pensumaktører som antakelig ikke er en del av statistikken.

4.5.2 Konklusjon

I lærebokmarkedet er den direkte konsekvensen av fastprisen at nye pensumbøker i fastprisperioden ikke kan kjøpes via abonnementsløsninger. Fastprisen reduserer i tillegg incentivet til å utvikle digitale produkter bygd på pensum, ettersom dette ikke kan gjøres mens boken er i fastpris. Selv om det digitale markedet foreløpig er lite sammenlignet med det fysiske innen norsk pensum, er dette likevel segmentet som vokser. Det er også mulig at veksten av det digitale hindres av fastprisen, slik at vi hadde sett en større økning og mer innovasjon i lærebokmarkedet uten fastprisen.

En mulig forklaring på den begrensede utbredelsen av digitale alternativer er knyttet til hvordan etterspørselen i markedet er organisert. Pensumlitteratur velges av pensumbesluttere, som kan være mer tilbakeholdne med å erstatte tradisjonelle lærebøker med alternative digitale læringsressurser enn studentene selv. Sammen med studentenes begrensede kjøpekraft kan dette bidra til å dempe etterspørselen etter digitale løsninger og dermed bremse innovasjonstakten i markedet. Videre kan tilbudet begrenses av den nedadgående omsetningen i markedet som reduserer investeringsevnen til forlagene. Det er derfor ikke gitt at en fjerning av fastprisen vil utløse en stor økning i digital innovasjon i lærebokmarkedet, selv om incentivene til innovasjon isolert sett ville blitt styrket.

Et viktig poeng er likevel at verdien av innovasjon er vanskelig å fastslå på forhånd. Når digitale løsninger ikke allerede er utviklet, vet man heller ikke hva man går glipp av.

4.5.3 Fagbokmarkedet

I fagbokmarkedet utgjør digitale løsninger, og særlig abonnementsløsninger, for tilgang til faglitteratur en betydelig større del av markedet enn fysiske bøker. Innen fagbokmarkedet er abonnementsløsninger

⁴⁵ Under den digitale kategorien ligger: 8.0.5 Lydbøker og digitale bokgrupper; 8.0.3 Lydbøker og digitale produkter for høyere utdanning, 8.2.3 Lydbøker for høyere utdanning og 8.9.3 E-bøker for høyere utdanning. I tillegg fanger kategorien opp omsetning fra læringsplattformer.

spesielt stort innenfor juss og helse, og det er mange bedriftskunder som eksempelvis advokatfirmaer eller offentlige etater som abonnerer på slike abonnements tjenester.

Slik som i lærebokmarkedet, kan heller ikke bøker i fastpris innen fagbokmarkedet legges inn i abonnements tjenester. Gjennom intervjuene med forlag i forbindelse med dette oppdraget har vi fått oppgitt at oppdatert informasjon er særlig viktig innen juss, og når juridiske bøker ikke kan legges inn i abonnementsløsningene før etter ett år, begrenser det mulighetene for å tilby et oppdatert og relevant digitalt produkt.

Profesjonsmarkedet skiller seg fra lærebokmarkedet ved at etterspørselen i større grad er knyttet til løpende kompetansebehov, og i mindre grad følger studie- og semesterstrukturer. Samtidig kan betalingsvilligheten være høyere. Dette kan bidra til at digitale produkter og abonnementsløsninger har utviklet seg raskere i dette markedet enn i lærebokmarkedet.

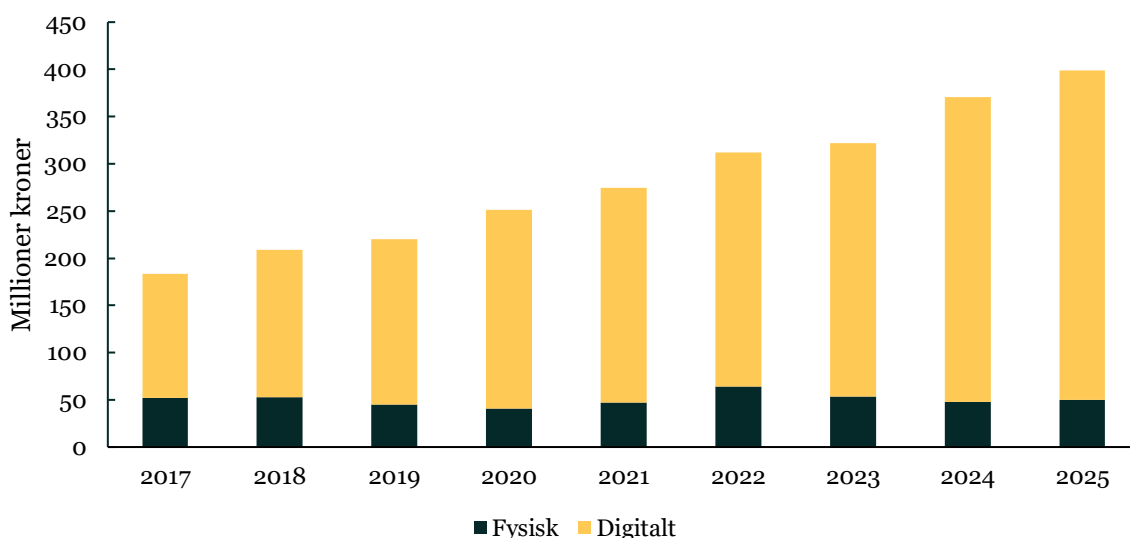
En ytterligere konsekvens som ble trukket frem i intervjuer, er at fastprisen i tillegg til å forsinke tilgangen til nye titler i abonnementsløsningene, over tid også påvirker hvilke formater nytt faglig innhold produseres i. Det vises til at som konsekvens av fastprisbegrensningen har det forekommet at forlag har valgt å publisere nytt innhold i formater som ikke utløser fastprisplikt, fremfor som tradisjonelle bøker, for å kunne legge materialet rett inn på abonnementsløsningen. Dette illustrerer en viktig forskjell fra lærebokmarkedet. I fagbokmarkedet finner innovasjonen i stor grad andre veier: Det er en betydelig del av innholdet i de digitale tjenestene som ikke bygger på tradisjonelle fagbøker som innsatsfaktor, og som derfor ikke omfattes av fastprisen. Slike tjenester, som Juridika, har hatt sterk vekst. Fastprisen virker dermed mer som en demper på hvilket innhold som legges inn i de etablerte tjenestene, enn som en hindring for at digitale tjenester i det hele tatt utvikles. Som diskutert, er ikke tilsvarende løsninger like utbredt i lærebokmarkedet i dag.

Det har vært en svært stor vekst i bruken av digitale løsninger i profesjonsmarkedet, inkludert abonnements tjenester de siste årene. Dette illustreres tydelig i figur 4-5, som viser forlagsomsetning for fagbøker for profesjonsmarkedet fordelt på omsetning fra henholdsvis fysiske bøker og digitale bøker og tilgangsløsninger. Omsetningen knyttet til fysiske bøker har falt fra 2017 til 2025, mens omsetning knyttet til digitale bøker og andre digitale tjenester har nesten tredoblet seg siden 2017.⁴⁶ Som nevnt i kapittel 4.5.1 kan tallene i slutten av perioden fremstå kunstig høye.

---

⁴⁶ Som omtalt i kapittel 3.3.1 kan vi her se Forleggerforeningens tall i lys av tallene fra Fagbokforlaget for å få et bedre bilde av markedsutviklingen. For sammenliknbare bokgrupper (2.1, 2.2 og 8.9) viser de aggregerte omsetningstallene vi har mottatt fra fagbokforlaget en svak økning, mens omsetning i de samme bokgruppene aggregert for de øvrige forlagene i Forleggerforeningen, faller. Det understreker at de samlede tallene fra Forleggerforeningen ikke gir et fullstendig bilde av utviklingen i markedet.

Figur 4-5: Forlagsomsetning for fagbøker for profesjonsmarkedet.⁴⁷ Kilde: Forleggerforeningen. Merk: Statistikken inkluderer ikke tall fra Fagbokforlaget (Vigmostad & Bjørke), som er ett av de fire største fagbokforlagene.

4.5.4 Konklusjon

På samme måte som i lærebokmarkedet er konsekvensen av fastpris for profesjonsmarkedet at nye titler ikke kan legges inn på abonnements- og strømmetjenester i fastprisperioden.

Gitt at tilgjengeliggjøringen i dette markedet i stor grad går via digitale abonnementsløsninger, virker fastprisen her å virke mot sin hensikt og stå i veien for nye bokutgivelser, og gir insentiv til å heller utgi informasjonen på andre måter slik at innholdet kan inngå i abonnementstjenestene umiddelbart og ikke først etter tolv måneder. Derfor finner innovasjonen i profesjonsmarkedet i stor grad andre veier, gjennom digitale tjenester som ikke bygger på fastprisbelagte fagbøker. Fastprisen virker derfor i mindre grad å være en hindring for utvikling av digitale tjenester her enn i lærebokmarkedet, ettersom en stor del av pensumet baserer seg på bøker, både i fripris og i fastpris.

4.5.5 Universitetsbibliotekenes tilgang til digital, norsk faglitteratur

Universitetsbibliotekene oppgir i intervjuer at de benytter digitale tilgangsmodeller for å få tilgang til engelsk digital faglitteratur, men at norske forlag i liten grad tilgjengeliggjør fagbøker i formater og på vilkår som passer bibliotekenes behov. Internasjonale forlag leverer i stor utstrekning pakker med varige lisenser og simultantilgang via etablerte plattformer som EBSCO, mens norske forlag mangler tilsvarende løsninger.

Dette er imidlertid ikke en utfordring som knytter seg til fastprisen på fag- og lærebøker. Fastprisen hindrer at nye titler legges inn i abonnementsløsninger i fastprisperioden, og utfordringen med at norske forlag ikke tilbyr fagbøker i digitale formater med lisensvilkår tilpasset bibliotekenes behov vil være til stede uavhengig av fastprisreguleringen. Å fjerne fastprisen vil dermed ikke i seg selv løse dette

⁴⁷ Under den digitale kategorien ligger: 8.0.5 Lydbøker og digitale produkter: Faglitteratur for profesjonsmarkedet, 8.0.9 Lydbøker og digitale produkter: Lover, forskrifter og forskningsrapporter, 8.2.5 Lydbøker: Faglitteratur for profesjonsmarkedet og 8.9.5 E-bøker: Faglitteratur for profesjonsmarkedet. I tillegg fanger kategorien opp omsetning fra læringsplattformer.

problemet. Dersom dette problemet skal løses, behøves det en enighet om en tilgangsmodell som alle parter (forlag, biblioteker og digitale plattformer) aksepterer.

4.5.6 Konklusjon

I fastprisperioden vil det riktignok kunne være vanskelig å få på plass enkelte av løsningene bibliotekene ønsker seg, som abonnementsordninger med simultanutlån og bruksbasert betaling. Ønsket om slike digitale løsninger for norsk litteratur gjelder imidlertid alle titler i dag, ikke bare de som er underlagt fastpris. Det er derfor ikke primært fastprisen som hindrer bibliotekenes digitale tilgang til norsk faglitteratur, og derfor vurderer vi ikke dette ytterligere som en del av denne utredningen.

5 Vurdering av alternative reguleringsmodeller for fagbøker og lærebøker

I dette kapittelet vurderes fire alternative reguleringsmodeller for fastpris på lærebøker og fagbøker, som formulert i oppdragsbeskrivelsen. Modellene som vurderes for fagbøker og lærebøker er:

- Fripris på digitale utgaver
- Fastpris kun for papir i seks måneder
- Valgfri fastpris
- Fripris

Da arbeidet med bokloven pågikk, ba departementet særskilt om høringsinstansenes syn på om fagbøker og lærebøker burde inngå i lovens virkeområde. Høringsrunden ga ikke et entydig svar. Aktørene hadde ulike meninger om hvorvidt disse bokmarkedene burde behandles likt som allmennmarkedet, og det var ulike meninger om hvilke effekter boklovens fastpris ville ha i disse markedene, gjennomgått i kapittel 4.

Departementet la i proposisjonen til bokloven vekt på at boklovens innretning ville gi de samme positive virkningene i markedene for fag- og lærebøker som i allmennmarkedet, særlig fastprisens bidrag til å trygge bransjens økonomi og opprettholde campusbokhandler. Videre la departementet vekt på skaffe- og leveringspliktens betydning for at forfattere og utgivere når ut til leserne, og på adgangen til å forhandle om normalkontrakter for å opprettholde antallet fagforfattere som skriver på norsk. Departementet erkjente innvendingen om frihet til å utvikle abonnementstjenester for nye fastprisbøker, men vurderte at blant annet fastpris, skaffe- og leveringsplikt og normalkontrakter er viktigere for å ivareta de litteratur-, språk- og kunnskapspolitiske målene.

I vurderingen av alternative reguleringsmodeller vil vi ta utgangspunkt i hva departementet vurderte i proposisjonen til bokloven, innspillene fra høringssvarene og utredningen Menon gjennomførte i 2021 om bokavtalens unntak fra konkurranseloven § 10. I tillegg vil vurderingene tilknyttet hypotesene fra kapittel 4 legges til grunn.

I dette kapittelet vurderer vi kun effektene for fag- og lærebøker isolert sett. I kapittel 6 drøfter vi også hvordan og hvorvidt en endring i fastprisreguleringen av fag- og lærebøker kan påvirke bøker i andre bokgrupper.

5.1 Fripris på digitale utgaver

I denne modellen beholder papirformatet obligatorisk fastpris i tolv måneder. Digitale formater som e-bøker og digital lydbok kan derimot i denne modellen selges i fripris. Dette betyr at digitale enkeltteksemplarer kan selges i fripris og at utgivelsene også kan legges inn i abonnementsløsninger og pensumpakker fra utgivelsesdato.

Fordelen ved en slik modell er at forlag og plattformer kan tilby nye titler digitalt i fripris og abonnementsløsninger uten forsinkelse, noe som er særlig relevant i profesjonsmarkedet der digitale abonnementsmodeller allerede utgjør en vesentlig andel av omsetningen, se kapittel 4.5. Videre kan forlagene utvikle digitale produkter bygget på pensum allerede ved utgivelse av boken.

Departementets begrunnelse for å utelate digitale formater i abonnementsmodeller i proposisjonen til bokloven, var at fastprismodellen ikke var forenlig med betalingsmodellen i strømmetjenester, og at vekst i strømmemarkedet på bekostning av resten av bransjen ville svekke forfatter- og forlagsøkonomien og dermed grunnlaget for de litteraturpolitiske målene. Våre undersøkelser viser imidlertid at flere av forlagene selv tenker at forlagsøkonomien ikke styrkes av fastprisen innen fag- og lærebøker. Revisjoner legges i stor grad rett i fripris og hinderet mot at fastprisutgivelser kan legges inn i “pensumspakker” eller abonnementsordninger anses som relativt sett viktigere, enn fordelene ved fastprisen. Dette tyder på at flere av forlagene selv ikke vurderer fastprisbeskyttelsen som avgjørende for sin økonomi, se kapittel 4.3. Som vi argumenterer for i kapittel 4.4, virker forlagsøkonomien å være det som er mest avgjørende for forfatternes økonomi. Samtidig understreker NFFO i sitt høringssvar også viktigheten av fastpris for å sikre forfatterne forutsigbare inntekter.

Ulempene med en modell med fripris på digitale utgaver er at den over tid kan bidra til å forskyve etterspørselen fra fysiske til digitale formater, og dermed redusere fastprisens betydning i det fysiske markedet. I Menons utredning fra 2021 om boklovens unntak fra konkurranse-loven ble det advart mot å unnta digitale formater fra fastpris. Begrunnelsen var at økt konkurranse fra digitale formater kunne svekke fastprisens virkning på de litteraturpolitiske målene. For fag- og lærebøker er det imidlertid mindre opplagt at en overgang fra fysiske til digitale formater vil redusere måloppnåelsen. De språkpolitiske hensynene som begrunner reguleringen av dette markedet, er i stor grad knyttet til utvikling og bruk av norsk fagspråk, noe som i prinsippet kan ivaretas uavhengig av om innholdet distribueres fysisk eller digitalt.

Samtidig kan en sterkere overgang til digitale formater påvirke markedsdynamikken og dermed forutsetningene for fastprisordningen. Dersom fastprisen ikke gjelder digitale formater, vil salg i større grad enn med fastpris kunne flyttes fra papir til digitale løsninger. Dette kan isolert sett redusere betydningen av fastprisen i det fysiske markedet og dermed også dens bidrag til å opprettholde campusbokhandlerne. Samtidig er det grunn til å anta at digitaliseringen av fag- og lærebokmarkedet vil fortsette uavhengig av hvordan fastprisen utformes. Ettersom fastprisens betydning for campusbokhandlerne samlede omsetning er begrenset, se kapittel 4.1, er det usikkert hvor stor effekt en slik endring faktisk vil ha for disse aktørene. På lengre sikt kan det derfor være vel så relevant å vurdere hvordan reguleringen påvirker utviklingen og tilgjengeligheten av norske digitale læringsressurser, som hvordan den påvirker fordelingen mellom fysiske og digitale formater. Samlet vurderer vi at denne modellen legger til rette for digital innovasjon og tilgjengeliggjøring som fastprisen i dag begrenser, men gir noe svakere beskyttelse av campusbokhandlerne enn en full fastprisordning.

5.2 Fastpris kun for papir i seks måneder

Denne modellen innebærer to endringer fra dagens fastprisordning: Lengden på fastprisperioden kortes ned fra tolv til seks måneder og digitale formater unntas fastpris. Denne modellen ligner dermed i stor grad på modellen med fripris på digitale utgaver beskrevet i kapittel 5.1, men i tillegg til å utelate digitale formater fra fastpris, kortes også perioden med fastpris for papirformater ned.

I proposisjonen begrunnet departementet valget om å sette en fastprislengde på tolv måneder med at en kortere periode enn dette ville svekke fastprisens virkning. Høringsinstansene som støttet fastprisen ønsket også en periode på tolv måneder eller alternativt lengre. I Menons utredning om boklovens unntak fra konkurranse-loven § 10 fra 2021 diskuteres effektene av ulike fastprislengder på konsumentene: En kortere periode gir lavere priser raskere for konsumentene, men svekker inntektsgrunnlaget for forlag og forfattere.

Denne betraktningen er også gjeldende for fag- og lærebokmarkedet, men har ikke like store effekter som i allmennmarkedet. Bøkene i allmennmarkedet selger gjerne mest det første året når de slippes ut. Etterspørselen etter en lærebok bestemmes derimot av om boken er på pensum, som både kan være første året boken utgis, men vel så gjerne påfølgende år. I motsetning til lærebokmarkedet, der etterspørselen er semesterbasert og styres av pensumvalg, er etterspørselen i profesjonsmarkedet mer løpende og mange har behov for oppdatert og ny informasjon. Etterspørselen i profesjonsmarkedet er derfor noe likere etterspørselen i allmennmarkedet enn i lærebokmarkedet. For profesjonsmarkedet går imidlertid en stor del av etterspørselen gjennom digitale kanaler, som i denne modellen ikke omfattes av fastpris. Det selges likevel en betydelig andel fysiske bøker også i profesjonsmarkedet, og disse vil underlegges en kortere fastprisperiode enn i dag.

Fastpris kun for papir i seks måneder innebærer en mer inngripende endring enn modellen med fripris på digitale formater, ettersom endringene om både lengde og format forsterker hverandre. En fastprisperiode på seks måneder for papir gir svakere beskyttelse av bokhandlernes marginer enn tolv måneder. Semesterstart er den viktigste salgsperioden for pensumlitteratur, og deretter selges noe i de påfølgende månedene. Med en kortere fastprisperiode kan det være vanskeligere å anpasse utgivelsene slik at man får fastprisbeskyttelse i hvert fall det første semesteret som boken tas i bruk i pensum. I profesjonsmarkedet er etterspørselen ikke knyttet til pensum, så effekten av kortere fastprisperiode på fysiske bøker vil treffe mer gradvis og ikke like binært som for lærebøker som opplever majoriteten av salget ved semesterstart.

Studieforløpene i ulike fag skiller seg fra hverandre, og dette har betydning for hvordan pensum settes opp og eventuelt endres. På profesjonsutdanningene som har fast studieopplegg, følges en fast semesterstruktur. Det betyr at samme første års pensumbok vil brukes år etter år. På andre studier er studieforløpet løsere og består av forskjellige kurs som gis på ulike tidspunkt i studiet. Grunnlagskurs gis typisk hvert semester, men kurs med spesielt fokus kan settes opp med større mellomrom. Dette betyr at studentene kan velge å sette sammen studieforløpet sitt på ulike måter så lenge de kan kombinere obligatoriske og valgfrie kurs innenfor rammen av studiet som helhet. Dette har virkning på hvordan pensum settes opp, og fører til at det kan endres fra når de spesielle kursene gis. Dette innebærer at en fastprisperiode på seks måneder ikke fanger opp hvordan pensum endres i løpet av studieforløpet.

Kombinasjonen av fripris på digitale formater og kortere fastprisperiode forsterker uthulingsmekanismen vi beskriver i kapittel 5.1. Sammenlignet med fripris på digitale utgaver snevres fastprisens omfang ytterligere inn når man i tillegg reduserer fastprisperioden. Beskyttelsen av campusbokhandlere og forfatterøkonomien svekkes derfor tilsvarende. For bokgruppene vi analyserer i denne utredningen er det heller motsatt, at fastprisen ville fungert bedre om perioden var blitt lengre. Det tar lengre tid å innarbeide titlene på pensum, og når de først er kommet inn, har de potensielt lengre levetid.

5.3 Valgfri fastpris

I denne modellen er fastpris ikke lenger obligatorisk for fagbøker og lærebøker. Utgivere kan selv velge om de vil sette utgivelser i fastpris per tittel og per format, eller om de vil sette utgivelser direkte i fripris.

Departementet foreslo obligatorisk fastpris i proposisjonen til bokloven, og en valgfri løsning ble ikke diskutert. I proposisjonen pekte departementet imidlertid på at en frivillig fastprisordning «i praksis er å anse som fripris», som er en vurdering som støttes av forlagenes faktiske atferd i dag for revisjoner.

Valgfri fastpris er i teorien en mellomløsning der utgivere kan velge fastpris der de finner det hensiktsmessig. Utviklingen vi beskriver i kapittel 4 knyttet til revisjoner, der regelverket allerede åpner for valgfri fastpris gjennom kan-bestemmelsen i bokforskriften § 6 jf. kapittel 4.2, gir grunn til å anta at de fleste utgivere ville valgt fripris. Forlagene velger i stor grad fripris på revisjoner, og det faktum at flere forlag ønsker bokgruppe 2 unntatt fra bokloven, gir ytterligere grunn til å tro at de fleste ville valgt fripris med en valgfri modell. Begrunnelsen de gir er imidlertid knyttet til muligheten for å kombinere boken i pensumpakker og digitale plattformer, noe fripris gir fleksibilitet til.

Med valgfri fastpris for fag- og lærebøker vurderer vi at vi i praksis vil havne i en tilnærmet friprissituasjon. Enkelte utgivelser vil fortsatt kunne bli lagt i fastpris, men andelen av bokhandlernes omsetning som er fastprisbøker vil uansett svekkes ettersom mange forlag vil velge å legge utgivelser i fripris. Sammenlignet med fripris på digitale utgaver (kapittel 5.1) og fastpris kun for papir i seks måneder (kapittel 5.2) er valgfri fastpris en mer omfattende endring ved å overlate til markedet å avgjøre om fastpris benyttes i det hele tatt.

5.4 Fripris

Denne modellen innebærer at fastprisordningen for fagbøker og lærebøker fjernes, for eksempel gjennom et generelt unntak. Utgivere og forhandlere vil i en slik modell sette priser fritt basert på markedsvilkår.

I proposisjonen til bokloven vurderte og avviste departementet dette alternativet. Det ble lagt til grunn at de samme argumentene som begrunner fastpris i allmennmarkedet, blant annet opprettholdelse av et fysisk bokhandlernettsverk og forutsigbar forfatter- og forlagsøkonomi, også gjør seg gjeldende for fag- og lærebøker. Gjennomgangen av hypotesene i kapittel 4 gir grunn til å nyansere disse vurderingene. Fag- og lærebokmarkedet skiller seg fra allmennmarkedet på flere sentrale punkter, blant annet er etterspørselen i stor grad pensumbestemt og lite prissensitiv, ulike titler er i liten grad substitutter til hverandre i forbrukernes øyne, og dermed ikke i direkte konkurranse med hverandre, digitale abonnementsmodeller dominerer i profesjonsmarkedet, og forlagene velger allerede fripris på en vesentlig del av porteføljen. Argumentene som begrunner fastpris i allmennmarkedet, gjør seg derfor ikke gjeldende i like stor grad her.

Fripris på fagbøker og lærebøker er den mest omfattende endringen av de fire modellene. For forlagene gir fripris økt fleksibilitet, og muliggjør et større handlingsrom digitalt og salg av pensumpakker med nye utgivelser. For forfatterne er den direkte virkningen mer begrenset. Som vi argumenterer for i kapittel 4.4, er forfatterøkonomien i hovedsak bestemt av forlagenes investeringsvilje. For campusbokhandlere innebærer fripris tap av beskyttelse mot priskonkurranse, som kan føre til at det blir enda vanskeligere å opprettholde nettverket av campusbokhandlere. For det digitale markedet vil fripris gi forlagene frihet til å legge nye titler inn i digitale løsninger og pensumpakker, noe som særlig kommer profesjonsmarkedet til gode i første omgang, men også kan bidra til mer digital innovasjon i lærebokmarkedet. Som beskrevet i kapittel 5.3 vil valgfri fastpris i praksis gi en tilnærmet lik situasjon som denne modellen hvor fastprisen fjernes, ettersom forlagene med stor sannsynlighet ville valgt fripris.

6 Oppsummering og anbefaling

6.1 Oppsummering av markedsutvikling og vurdering av alternative reguleringsmodeller

Utredningen har vist at markedene for lærebøker i høyere utdanning og fagbøker for profesjonsmarkedet er under strukturelt press. Omsetningen av norske lærebøker har falt over tid, antallet nye titler er redusert, norskandelen på pensum er synkende i flere fag, og både studenter og profesjonsutøvere benytter i økende grad digitale læringsressurser, artikler og annet digitalt materiale ofte av internasjonalt opphav. Samtidig viser analysen at de digitale løsningene som vokser frem, i stor grad er engelskspråklige og utviklet av internasjonale aktører, mens norske digitale fag- og lærebokløsninger fortsatt utgjør en begrenset del av markedet.

I vurderingen av alternative reguleringsmodeller må disse utviklingstrekkene veies opp mot de kultur- og språkpolitiske målene som ligger til grunn for bokloven. Spørsmålet er ikke bare hvordan ulike modeller påvirker pris og innovasjon på kort sikt, men også hvilke konsekvenser de kan få for norsk faglitteratur, norsk fagspråk og infrastrukturen rundt distribusjon og tilgjengeliggjøring av fag- og lærebøker på lengre sikt.

Samlet sett peker analysen mot at utfordringene i markedene for fag- og lærebøker i hovedsak er knyttet til bredere strukturelle utviklingstrekk snarere enn fastprisreguleringen isolert sett. Digitalisering, internasjonalisering, endrede lesevaner og fremveksten av alternative læringsressurser fremstår som sentrale drivkrefter bak utviklingen. Endringer i fastprisreguleringen vil kunne påvirke hvordan aktørene møter disse utfordringene, men det er usikkert hvor store effektene vil være sammenlignet med de underliggende markedsendringene.

Fripris på fagbøker og lærebøker vil innebære den største endringen sammenlignet med dagens regulering. En slik modell vil kunne gi økt priskonkurranse på enkelte titler og på kort sikt bidra til lavere priser for noen kjøpere. Videre vil den åpne opp for digital innovasjon både innen pensum og profesjonsmarkedet, ettersom bøker i fastpris i dag ikke kan inkluderes i strømmetjenester og heller ikke kan kombineres i pakker med andre produkter eller formater. Samtidig vil den fjerne den reguleringsmekanismen som i dag bidrar til å opprettholde forutsigbarhet i verdikjeden. Dette vil kunne svekke de fysiske bokhandlerne, og redusere forutsigbarhet for forfattere og forleggere. I et marked som allerede opplever fallende salg og økende konkurranse fra internasjonale digitale aktører, vil dette kunne svekke lønnsomheten i utgivelse av norske fag- og lærebøker ytterligere. Selv om flere forleggere ønsker denne endringen, og vurderer at fripris er viktig for å styrke markedsutviklingen og øke mulighetene for digital innovasjon, mener vi det er verdt å hensynta argumenter for å beholde bokgruppe 2 innenfor bokloven.

Valgfri fastpris representerer formelt en mindre omfattende endring, men våre intervjuer og dagens praksis knyttet til revisjoner tilsier at mange aktører sannsynligvis vil velge fripris dersom dette åpnes for. I praksis kan modellen derfor få virkninger som ligger nær en generell avvikling av fastprisordningen for fag- og lærebøker. Selv om enkelte titler fortsatt kan bli utgitt med fastpris, vil ordningen i mindre grad kunne ivareta de kollektive målene om bredde, tilgjengelighet og språkpolitikk som ligger til grunn for dagens regulering.

Modellene fripris på digitale utgaver og fastpris kun for papirutgaver i seks måneder innebærer begge at en mindre del av markedet omfattes av fastprisreguleringen enn i dag. Modellene kan dermed gi

større fleksibilitet for digitale læringsressurser og tilgangsløsninger, men reduserer samtidig fastprisens betydning som virkemiddel.

Fastpris kun for papir i seks måneder innebærer den største endringen av de to, fordi både fastprisperioden forkortes og digitale utgaver tas ut av reguleringen. Fripris på digitale utgaver er mindre omfattende, ettersom dagens fastprisperiode videreføres for fysiske bøker. For begge modellene vil virkningen avhenge av hvor raskt etterspørselen flyttes fra fysiske til digitale formater, både som følge av eksisterende trender og som en mulig respons på endret fastprisregulering, og av om utviklingen varierer mellom lærebøker for høyere utdanning og fagbøker for profesjonsmarkedet.

En alternativ endring i fastprisreguleringen kunne også vært å stramme inn mulighetene for å legge revisjoner i fripris. Som beskrevet i kapittel 4.1 har forlagene siden boklovens inntreden i utstrakt grad valgt å legge reviderte utgaver i fripris, og campusbokhandlerne opplyser at dette er en vesentlig årsak til at andelen omsetning fra fastprisbøker har falt. Bokforskriften § 6 krever i dag en «vesentlig endring» for at en revidert utgave skal utløse fastpris. En innstramming av dette regelverket som i større grad tydeliggjør at reelle revisjoner skal legges i fastpris er et mulig tiltak som ville kunne øke andelen fastprisbøker i markedet.

6.2 Forskjeller mellom lærebøker for høyere utdanning og fagbøker for profesjonsmarkedet

Vurderingen av fremtidig regulering av bokgruppe 2 innebærer en avveining mellom ulike hensyn. På den ene siden er fastpris begrunnet i mål knyttet til tilgjengelighet, forutsigbarhet i verdikjeden og produksjon av norsk faglitteratur. På den andre siden har flere aktører pekt på at dagens regulering kan begrense utviklingen av enkelte digitale løsninger og forretningsmodeller.

Analysen tilsier samtidig at denne avveiningen ikke nødvendigvis er den samme for de to undergruppene i bokgruppe 2.

For lærebøker for høyere utdanning (bokgruppe 2.1) fremstår den fysiske distribusjonsstrukturen som viktigere enn i profesjonsmarkedet. Etterspørselen er i stor grad knyttet til pensum og semesterstart, og campusbokhandlene spiller fortsatt en sentral rolle i distribusjonen av pensumlitteratur. Fastpris kan derfor ha større betydning i dette markedet enn i markedet for fagbøker for profesjonsmarkedet. Samtidig viser analysen at campusbokhandlene påvirkes av flere utviklingstrekk, blant annet netthandel, bruktmarked, digitalisering og endrede lesevaner. Utviklingen i andre land tyder også på at disse trendene gjør seg gjeldende uavhengig av reguleringsregimet.

For fagbøker for profesjonsmarkedet (bokgruppe 2.2) er situasjonen noe annerledes. Her synes den fysiske bokhandelen å ha en mindre sentral rolle, samtidig som markedet allerede er preget av omfattende bruk av digitale kunnskaps- og tilgangsløsninger. Omsetningsveksten i deler av dette segmentet har i stor grad skjedd gjennom digitale produkter og tjenester. Dette innebærer at fastprisens betydning for distribusjon og tilgjengelighet kan være mindre enn i markedet for lærebøker, samtidig som reguleringen i større grad kan påvirke utviklingen av digitale løsninger.

6.3 Potensielle utilsiktede virkninger

Også i profesjonsmarkedet gis det ut norske bøker, og det er forhold som taler for å være varsom med å innføre ulik regulering for bokgruppe 2.1 og 2.2. Selv om analysen tilsier at markedene har ulike

kjennetegn og kan påvirkes ulikt av fastprisreguleringen, kan en differensiert regulering også gi opphav til tilpasninger og avgrensningsutfordringer.

Dersom bare én av bokgruppene omfattes av fastpris, kan det oppstå incentiver til å klassifisere utgivelser på en måte som gjør at de faller utenfor reguleringen. Dette kan være særlig relevant for utgivelser som både brukes som pensumlitteratur i høyere utdanning og som faglitteratur i profesjonsmarkedet. Et klart eksempel er innenfor juss. En slik utvikling kan gjøre grensedragningen mellom bokgruppene viktigere og mer omstridt enn i dag. Flere av våre informanter har også i løpet av utredningen advart mot å innføre differensiert regulering mellom bokgruppe 2.1 og 2.2 nettopp på grunn av dette.

I dag finnes det ingen formell kontrollmekanisme for plasseringen av utgivelser mellom bokgrupper. Dersom ulike bokgrupper omfattes av ulike regler, kan dette påvirke hvordan utgivelser klassifiseres. Dette kan særlig være relevant for utgivelser som ligger i grenseland mellom bokgruppe 2.1 og 2.2. En slik utvikling kan bidra til å gjøre avgrensningen mellom bokgruppene mindre tydelig, samtidig som virkningene av reguleringen kan bli svakere enn tilsiktet.

Vi kan heller ikke utelukke at endringer i reguleringen av bokgruppe 2 kan påvirke grensegangen mot andre bokgrupper. Data mottatt fra Ginntech og Bokbasen viser at en del titler klassifisert som sakprosa i allmennmarkedet (bokgruppe 3) inngår på pensumlister i høyere utdanning. Dersom bokgruppe 2 og bokgruppe 3 omfattes av ulike regler, kan dette påvirke hvordan enkelte utgivelser klassifiseres. Omfanget av slike tilpasninger er usikkert, men illustrerer at virkningene av endret regulering ikke nødvendigvis er avgrenset til bokgruppe 2 alene.

Jo større forskjellene i regulering og virkemidler er mellom ulike bokgrupper, desto sterkere blir incentivene til å kategorisere en utgivelse ut fra hvilke betingelser som er mest fordelaktige, snarere enn ut fra bokas faktiske bruk og innhold. Selv om det kan være enkelte utgivelser som er nærmere beslektet bokgruppe 2 enn andre, eksempelvis i bokgruppe 3, anser vi generelt allmennmarkedet som relativt adskilt fra markedene for fag- og lærebøker. Samtidig kan det være attraktivt å skrive og utgi i bokgruppe 3, blant annet fordi sakprosautgivelser kan omfattes av innkjøpsordningen som bidrar til at bøker kjøpes inn og formidles til norske bibliotek.⁴⁸

Basert på informasjon fra intervjuene har vi videre forstått at flere forlag vurderer det som lite sannsynlig å flytte utgivelser fra bokgruppe 2 til bokgruppe 3, begrunnet med at forlagene gir høyere rabatter til bokhandlerne for bøker i bokgruppe 3 enn bøker i bokgruppe 2. De høyere rabattene er fordi bokhandlerne er viktigere som markedsføringskanal i allmennmarkedet enn de er i markedene for fag- og lærebøker. Videre taler Lærebokordningen, som er diskutert nærmere i kapittel 4.3, for at det vil være mindre incentiv for å flytte lærebøker bort fra bokgruppe 2.1 ettersom en utgivelse etter vår forståelse må være en lærebok for å kunne motta støtte gjennom ordningen.

6.4 Anbefaling

Analysen viser at markedene for lærebøker i høyere utdanning og fagbøker for profesjonsmarkedet er i betydelig endring. Utviklingen preges av økt digitalisering, internasjonalisering, endrede lesevaner og fremveksten av alternative læringsressurser. Disse utviklingstrekkene ser ut til å være de viktigste driverne bak utfordringene i markedene, snarere enn fastprisreguleringen i seg selv.

---

⁴⁸ Kulturdirektoratet. Ny norsk sakprosa for voksne - innkjøpsordning. Hentet 15.06. [her](#).

Disse bokgruppene skiller seg også fra allmennmarkedet ved at det er mindre konkurranse mellom titlene, både fordi det ofte ikke utgis konkurrerende pensumtitler innen samme fag, og fordi en lærebok i ett fag ikke er en god erstatning for en lærebok i et annet fag. Konkurransen virker først og fremst å være mellom bokhandlere for den samme tittelen, og mellom en norsk bok og en engelsk bok eller abonnementsløsning. Videre viser analysen at flere av de hensynene som begrunner bokloven, ikke nødvendigvis er avhengige av fastprisreguleringen. Bestemmelser om skaffe- og leveringsplikt, normalkontrakter og andre rammevilkår for forfattere, forlag og forhandlere vil fortsatt kunne bidra til å ivareta litteraturpolitiske mål også uten fastpris.

På denne bakgrunn vurderer vi at det er grunnlag for å endre fastprisreguleringen for bokgruppe 2. Markedene for fag- og lærebøker skiller seg på flere områder fra allmennmarkedet, og utviklingen går i retning av digitale løsninger og tilgangsmodeller som i begrenset grad harmonerer med dagens regulering. Samtidig tilsier analysen at det fortsatt kan være hensyn knyttet til distribusjon og tilgjengelighet av fysiske bøker som taler for å opprettholde enkelte elementer av dagens ordning.

Vi anbefaler derfor å innføre fripris på digitale utgaver, samtidig som fastpris videreføres for papirbøker. Etter vår vurdering vil dette være den reguleringsmodellen som best balanserer hensynet til innovasjon og utvikling av digitale læringsressurser med hensynet til de litteraturpolitiske målene som fortsatt er relevante for markedet for fysiske bøker. En slik løsning vil gi aktørene større fleksibilitet til å utvikle digitale produkter og tilgangsløsninger, samtidig som sentrale elementer i dagens boklov videreføres. Dette gjelder blant annet bestemmelser om skaffe- og leveringsplikt, normalkontrakter og reguleringen av markedet for fysiske bøker.

Som drøftet i kapittel 4.5 henger den digitale utviklingen i lærebokmarkedet foreløpig etter, og det er ikke åpenbart at den vil akselerere selv om fastprisen på digitale utgaver fjernes. Dette skyldes at det også er flere andre drivere enn fastprisen som påvirker innovasjonstakten i høyere utdanning, som diskutert i kapittel 4.5. I profesjonsmarkedet vil derimot fripris på digitale utgaver kunne gi forlagene økt insentiv til å utgi nye bøker, fremfor å omgå fastprisen ved å publisere innholdet i andre formater for å få det raskt inn i abonnementstjenestene.

Etter vår vurdering er risikoen ved å innføre fripris på digitale utgaver lav, sammenlignet med det potensialet som ligger i den digitale utviklingen. Et grunnleggende trekk ved innovasjon er at gevinsten er vanskelig å fastslå på forhånd, og man vet ikke hva man går glipp av når løsningene ikke utvikles. Selv om effekten på innovasjon på kort sikt *kan* være begrenset, særlig i lærebokmarkedet, vurderer vi at hensynet til digital innovasjon bør tillegges vekt, og at en mer fleksibel regulering av digitale utgaver gir rom for utvikling som dagens ordning kan stå i veien for.

Analysen peker også på at utviklingen i studentenes lesevaner og bruk av pensumlitteratur reiser spørsmål som går utover digital innovasjon alene. Flere studier og informanter peker på betydningen av lengre sammenhengende tekster og fysiske pensumbøker for faglig fordypning og kunnskapstilegnelse. Dette tilsier at det fortsatt kan være relevante hensyn knyttet til å opprettholde gode rammevilkår for fysiske lærebøker og de distribusjonskanalene som gjør dem tilgjengelige, selv om reguleringen av digitale utgaver gjøres mer fleksibel.

En slik modell kan samtidig gi enkelte avgrensingsutfordringer mot allmennmarkedet. Dersom alle digitale formater i bokgruppe 2 unntas fastpris, kan det oppstå insentiver til å klassifisere enkelte utgivelser som fag- eller lærebøker fremfor allmennlitteratur. Dette kan særlig være relevant dersom digitale utgaver i bokgruppe 2 kan inngå tidligere i digitale tilgangs- eller strømmetjenester enn tilsvarende utgivelser i allmennmarkedet.

Etter vår vurdering taler dette for at unntaket fra fastpris bør avgrenses til e-bøker i bokgruppe 2, og ikke omfatte alle digitale formater. I allmennmarkedet er digitale abonnementstjenester i hovedsak knyttet til lydbøker, mens behovet for økt fleksibilitet i fag- og lærebokmarkedet primært gjelder skriftlig digitalt innhold og tjenester basert på dette. En avgrensning til e-bøker vil derfor i større grad treffe behovet for digital innovasjon i fag- og lærebokmarkedet, samtidig som risikoen for uønskede tilpasninger mot allmennmarkedet reduseres.

Samtidig vurderer vi at det bør vurderes endringer i bokforskriftens bestemmelser om pakking av produkter (bokforskriften § 5, se også beskrivelse i kapittel 2.1). Utviklingen i markedet går i retning av at studenter og profesjonsutøvere benytter en kombinasjon av fysiske bøker, digitale læringsressurser og ulike tilgangsløsninger. Dersom digitale produkter og tjenester ikke kan tilbys sammen med fysiske bøker, kan dette gjøre det vanskeligere å utvikle helhetlige læringsløsninger som kombinerer styrkene ved begge formater. Etter vår vurdering bør det derfor vurderes om regelverket i større grad kan åpne for at fysiske bøker og tilhørende digitale ressurser kan tilbys samlet. Dette kan bidra til å styrke den fysiske bokens plass i et stadig mer digitalt marked, samtidig som det legger til rette for innovasjon og utvikling av nye læringsløsninger.

I vurderingen av ulike reguleringsmodeller har vi også sett på muligheten for å stramme inn regelverket slik at reviderte utgaver i større grad legges i fastpris. Dette ville i prinsippet øke andelen fastprisbøker og kunne gi campusbokhandlerne noe bedre marginer på en større del av omsetningen. En slik tilnærming reiser imidlertid flere praktiske utfordringer. Den viktigste er å definere hva som utgjør en reell nyttegivelse versus et opptrykk med mindre justeringer. I praksis vil grensen mellom en ny utgave og et opptrykk med språklige korreksjoner og oppdaterte referanser være skjønnsmessig. En innstramming vil kreve enten klarere kriterier i regelverket eller en form for tilsynsfunksjon som i dag ikke finnes.

I tillegg er det usikkert i hvilken grad en slik innstramming for revisjoner vil avhjelpe campusbokhandlernes situasjon. Når det gjelder nedgangen i antall campusbokhandlere fremstår blant annet digitalisering, netthandel og endrede lesevaner som viktige drivere. Selv om en innstramming i fastprisreguleringen for revisjoner ville kunne øke volumet av fastprisbøker noe, er likevel fastprisbøkernes andel av den totale omsetningen i dag lav. Det er usikkert om en slik økning i volum vil være tilstrekkelig til å snu den strukturelle nedgangen som campusbokhandlerne opplever. Vi har på denne bakgrunn ikke funnet grunnlag for å anbefale innstramming av revisjoner som et sentralt virkemiddel.

Avslutningsvis vil vi understreke at analysen tilsier at mange av utfordringene i markedene for fag- og lærebøker er knyttet til brede strukturelle utviklingstrekk. Utviklingen preges blant annet av økt internasjonalisering, digitalisering, endrede lesevaner og økende bruk av engelskspråklige læringsressurser. Dette innebærer at endringer i fastprisreguleringen alene neppe er tilstrekkelig for å snu utviklingen eller oppnå boklovens mål knyttet til blant annet bredde, tilgjengelighet og styrking av norsk fagspråk.

Analysen peker dermed også i retning av at dersom man ønsker enda høyere måloppnåelse, vil det mest sannsynlig være behov for andre virkemidler for å styrke produksjon, bruk og tilgjengelighet av norske fag- og lærebøker. Slike virkemidler kan rette seg mot både tilbuds- og etterspørselssiden av markedet. Vurdering av alternative litteratur- og utdanningspolitiske tiltak ligger utenfor mandatet for denne utredningen. Vi har derfor ikke tatt stilling til hvilke konkrete virkemidler som eventuelt vil være mest hensiktsmessige.

Referanseliste

- Akademika. (2022). *Høringssvar fra Akademika AS*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/hoering-av-forslag-til-ny-boklov/id2924419/?uid=bc3f52ae-cd82-4bf2-9e92-518033f76efc>
- Aschehoug. (2022, nov). *Høringssvar Aschehoug boklov*. Hentet juni 2026 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/hoering-av-forslag-til-ny-boklov/id2924419/?uid=b92a0451-f3fd-4f2c-8cb9-864f0f555162>
- Bok & bibliotek. (2026, mai). Hentet mai 2026 fra <https://www.bokogbibliotek.no/aktuelt/studentar-kjoper-faerre-boker-bokhandlarar-blir-lagt-ned/265425>
- Bok365. (2022, juni). *Kampen om Campus*. Hentet juni 2026 fra <https://bok365.no/artikkel/kampen-om-campus/>
- Bokavtalen. (2017, jan). Bokavtalen. Hentet juni 2026 fra <https://forleggerforeningen.no/bokavtalen/>
- Bokhandlerforeningen. (2022). *Høringssvar fra Bokhandlerforeningen*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/hoering-av-forslag-til-ny-boklov/id2924419/?uid=5e2f453b-5b1f-495d-be30-a97bdf480a17>
- Börsenverein des Deutschen Buchhandels. (2025). *Wie geht es dem Buchmarkt 2024/2025? Aktuelle Zahlen und Trends*. Hentet fra https://www.boersenverein.de/fileadmin/bundesverband/dokumente/presse/digitale_press_emappen/WIPK/WIPK_2025_Praesentation_final.pdf
- Canoy, M. J. (2006). The Economics of Books. *Handbook of the Economics of Art and Culture*,.
- Cappelen Damm. (2022, nov). Cappelen Damms høringsnotat til ny boklov. Hentet juni 2026 fra https://www.regjeringen.no/contentassets/951963d4a54346ea8c2a059d5a0eec21/cappelen-damm.pdf?uid=Cappelen_Damm
- Dearnley, J., & Feather, J. (2002). The uk bookselling trade without resale price maintenance an overview of change 1995-2001. *Publishing research quarterly*.
- Den norske Forleggerforening & Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO). (2011). *Normalkontrakt for faglitteratur: Spesielle kontraktsvilkår for utgivelse av faglitterære verk på papir*. Hentet fra <https://cdn.sanity.io/files/1xxfsf71/production/8f7afc664711410fb182346026457bc5d37669be.pdf>
- Den norske Forleggerforening. (2022, nov). *Høringssvar fra Den norske Forleggerforening*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/hoering-av-forslag-til-ny-boklov/id2924419/?uid=478a51a5-47b5-49ae-b2db-c3d2c3f89368>
- Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse. (2026, juni). *Lærebokordningen for høyere utdanning*. Hentet fra <https://hkdir.no/programmer-og-tilskuddsordninger/laerebokordningen-for-hoyere-utdanning>

- Foros, Ø., & Kind, H. J. (2012). *Fastpris på bøker: Bransjeomfattende eller frivillig*. Utarbeidet for Den Norske Forleggerforening.
- Foros, Ø., Hjelmeng, E. J., & Kind, H. J. (2014). Fastpris på bøker. *Samfunnsøkonomen* nr 4. 2014.
- Forskerforbundet. (2022). *Høringssvar fra Forskerforbundet*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/hoering-av-forslag-til-ny-boklov/id2924419/?uid=9574edc2-10b0-4db5-a7ba-6479e9429boe>
- Jullien, B., & Rey, P. (2007). Resale Price Maintenance and Collusion. *Rand Journal of Economics* 38(1), 983–1001.
- Konkurransetilsynet. (2022). *Høringssvar fra Konkurransetilsynet*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/hoering-av-forslag-til-ny-boklov/id2924419/?uid=fc9091aa-2d82-40f6-a3a8-88012be8234d>
- Københavns Professions Højskole. (2025). *Vidensnotat (5) om understøttelse af studerendes læsestrategier og læsefærdigheder*. Hentet fra <https://tidsskrift.dk/arbejdspapirer/article/view/157309/199579>
- Mathewson, F., & Winter, R. (1998). The law and economics of resale price maintenance. *Review of Industrial Organization*, s. 13.
- Menon Economics. (2021, Nov). Utredning av unntaket fra konkurranse-loven § 10 for samarbeid ved omsetning av bøker. Hentet 2026 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/utredning-av-unntaket-fra-konkurranse-loven-10-for-samarbeid-ved-omsetning-av-boker/id2885135/>
- Monopolkommisjonen. (2018). *Fixed Book Prices in a Changing Environment. Special Report no 80*.
- NIFU. (2016). *Læremidler og formidling i høyere utdanning. En evaluering av tilskuddsordningen og en vurdering av insentivene*.
- NIFU. (2025). *Språk i pensum og undervisning - Norsk og engelsk på bachelornivå: fysikk, historie, informatikk, sosiologi, sykepleie og økonomi*. Hentet fra <https://sprakradet.no/wp-content/uploads/NIFUrapport2025-22.pdf>
- Norsk Bibliotekforening. (2022, Nov). Høringssvar fra Norsk Bibliotekforening. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/hoering-av-forslag-til-ny-boklov/id2924419/?uid=bab44985-b7cc-417a-adb5-71756d51f04c>
- Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO). (2022). *Høringssvar fra Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO)*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/hoering-av-forslag-til-ny-boklov/id2924419/?uid=7da6387a-2b45-4f02-b406-91d5e0b473a6>
- NTNU. (2022). *Høringssvar fra Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/hoering-av-forslag-til-ny-boklov/id2924419/?uid=5079d24e-fe1b-44ef-8ef5-c03ef1965b5d>

- Publishers Association. (2025). *Publishing in 2024*. Hentet fra <https://www.publishers.org.uk/wp-content/uploads/2025/06/Main-stats-document-2024.pdf>
- Ringstad, V. (2004). *On the cultural blessings of fixed book prices*. International Journal of Cultural Policy.
- Syndicat national de l'édition (SNE). (2025). *Les Chiffres de l'édition 2024/2025. Synthèse du Syndicat national de l'édition*. Hentet fra <https://www.sne.fr/publications-du-sne/les-chiffres-de-ledition-en-france-et-a-linternational-2024-2025/>
- Thompson, J. B. (2005). *Books in the Digital Age*. Polity Press.
- UiT. (2022). *Høringssvar fra Universitetsbiblioteket i Tromsø*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/hoering-av-forslag-til-ny-boklov/id2924419/?uid=6b1dae6d-ef40-4eaa-b8a1-ccee98fee22>
- Vigmostad & Bjørke. (2022). *Høringssvar fra Vigmostad & Bjørke AS*. Hentet juni 2026 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/hoering-av-forslag-til-ny-boklov/id2924419/?uid=bf773fa9-2a65-49e9-98ad-089582d3afoe>
- Winslow, C. (2025). *The Future of Textbook Publishing in the Digital Age*. Hentet fra <https://elsevierst.com/the-future-of-textbook-publishing-in-the-digital-age>

Menon
Economics

Menon Economics

Sørkedalsveien 10 B, 0369 Oslo

+47 909 90 102

post@menon.no

menon.no

Vedlegg: Intervjuguider

Nedenfor følger intervjuguidene som er benyttet til campusbokhandlere, forlag, og universitetsbibliotek. Vi har i tillegg benyttet mer overordnede intervjuguider til andre aktører og bransjeorganisasjoner.

Campusbokhandlere

1. Hvordan vil dere beskrive markedet for lærebøker i høyere utdanning og fagbøker for profesjonsmarkedet i dag? Hvilke utviklingstrekk vurderer dere som særlig viktige de siste årene?
2. Kan dere beskrive campusbokhandlerens rolle når det gjelder tilgjengeliggjøring av lærebøker i høyere utdanning og fagbøker for profesjonsmarkedet?
3. I hvilken grad vurderer dere det som hensiktsmessig å se lærebøker i høyere utdanning og fagbøker for profesjonsmarkedet som to separate markeder, eller som deler av et samlet marked?
4. Hvordan vurderer dere at fastprisordningen virker i disse markedene i dag? På hvilke måter vurderer dere at ordningen påvirker markedet?
  - a. Er det noen forskjell mellom små og store fag? I så fall, hvorfor?
  - b. Påvirker fastprisen insentivene til å investere i nye titler eller oppdatere, revidere eller videreutvikle eksisterende titler? I så fall, hvorfor?
  - c. Hvordan vurderer dere at fastprisen påvirker campusbokhandlerne?
5. Hvilken betydning vurderer dere at fastpris har for konkurranseforholdene i markedet, for eksempel mellom ulike typer salgskanaler eller mellom ulike aktører i verdikjeden?
6. Hvordan vurderer dere at fastpris påvirker tilgjengeligheten til fag- og lærebøker, for eksempel når det gjelder tilbudet i ulike fag eller tilgangen for ulike brukergrupper?
7. Hvordan vurderer dere at fastprisordningen påvirker utviklingen av nye løsninger i markedet, som digitale formater eller nye distribusjons- og forretningsmodeller?
8. Hvordan vurderer dere at markedet og aktørene i verdikjeden kunne bli påvirket dersom reguleringen av fastpris for disse bokgruppene ble endret?

Forlag

1. Kan du beskrive forlagets virksomhet innenfor markedene lærebøker i høyere utdanning og fagbøker for profesjonsmarkedet?
2. Hvordan vil dere beskrive markedet for lærebøker i høyere utdanning og fagbøker for profesjonsmarkedet i dag? Hvilke utviklingstrekk vurderer dere som særlig viktige de siste årene?
3. I hvilken grad vurderer dere det som hensiktsmessig å se lærebøker i høyere utdanning og fagbøker for profesjonsmarkedet som to separate markeder, eller som deler av et samlet marked?
4. Hvordan vurderer dere at fastprisordningen virker i disse markedene i dag? På hvilke måter vurderer dere at ordningen påvirker markedet?
  - a. Er det noen forskjell mellom små og store fag? I så fall, hvorfor?
  - b. Påvirker fastprisen insentivene til å investere i nye titler eller oppdatere, revidere eller videreutvikle eksisterende titler? I så fall, hvorfor?
5. Hvilken betydning vurderer dere at fastpris har for konkurranseforholdene i markedet, for eksempel mellom ulike typer salgskanaler eller mellom ulike aktører i verdikjeden?

6. Hvordan vurderer dere at fastpris påvirker tilgjengeligheten til fag- og lærebøker, for eksempel når det gjelder tilbudet i ulike fag eller tilgangen for ulike brukergrupper?
7. Hvordan vurderer dere at fastprisordningen påvirker utviklingen av nye løsninger i markedet, som digitale formater eller nye distribusjons- og forretningsmodeller?
8. Hvordan vurderer dere at markedet og aktørene i verdikjeden kunne bli påvirket dersom reguleringen av fastpris for disse bokgruppene ble endret?

Universitetsbibliotek

1. Hvordan vil dere beskrive markedet for lærebøker i høyere utdanning og fagbøker for profesjonsmarkedet i dag? Hvilke utviklingstrekk vurderer dere som særlig viktige de siste årene?
2. Kan dere beskrive bibliotekenes rolle når det gjelder innkjøp og tilgjengeliggjøring av lærebøker i høyere utdanning og fagbøker for profesjonsmarkedet? Er det forskjeller mellom ulike campusbiblioteker?
3. I hvilken grad vurderer dere det som hensiktsmessig å se lærebøker i høyere utdanning og fagbøker for profesjonsmarkedet som to separate markeder, eller som deler av et samlet marked?
4. Hvordan vurderer dere at fastprisordningen virker i disse markedene i dag? På hvilke måter vurderer dere at ordningen påvirker markedet?
  - a. Er det noen forskjell mellom små og store fag? I så fall, hvorfor?
  - b. Påvirker fastprisen insentivene til å investere i nye titler eller oppdatere, revidere eller videreutvikle eksisterende titler? I så fall, hvorfor?
  - c. Hvordan vurderer dere at fastprisen påvirker innkjøpene eller innkjøpsbetingelsene til bibliotekene?
5. Hvilken betydning vurderer dere at fastpris har for konkurranseforholdene i markedet, for eksempel mellom ulike typer salgskanaler eller mellom ulike aktører i verdikjeden?
6. Hvordan vurderer dere at fastpris påvirker tilgjengeligheten til fag- og lærebøker, for eksempel når det gjelder tilbudet i ulike fag eller tilgangen for ulike brukergrupper?
7. Hvordan vurderer dere at fastprisordningen påvirker utviklingen av nye løsninger i markedet, som digitale formater eller nye distribusjons- og forretningsmodeller?
8. Hvordan vurderer dere at markedet og aktørene i verdikjeden kunne bli påvirket dersom reguleringen av fastpris for disse bokgruppene ble endret?